GROENPLAN ETTEN-LEUR

GEMEENTE ETTEN-LEUR

Inhoud

Inleiding 3
Samenvatting 5
Deel I: We bekijken het eens door een groene bril 9
1. Duurzaam denken en doen in het groen 10
2. Wonen en werken in het groen 15
3. Mobiliteit in het groen 17
4. Verblijven en ontmoeten in het groen 19
5. Samenwerken en leren over groen 21
6. Hoofdgroen- en hoofdbomenstructuur 23
7. Kwaliteit en kwantiteit in het openbaar groen: De groennorm 24
8. Bomenbeleid 29
Deel II: We zijn op de groene weg 34
1. Duurzaamheid, natuur en ecologie 35
2. Wonen en werken in het groen 39
3. Mobiliteit in het groen 41
4. Verblijven en ontmoeten in het groen 42
5. Samenwerken en leren over groen 45
6. Kwaliteit en kwantiteit in het openbaar groen: De groennorm 46
7. Bomenbeleid 50
8. Knelpunten en bedreigingen 56
9. Metingen en volgen van resultaten 58
Deel III: Geld maakt niet gelukkig, maar groen wel 59
1. Toelichting op de kostensoorten voor groen 60
2. Benodigde financiële middelen 61

Inleiding

Openbaar groen draagt bij aan de leefbaarheid en kwaliteit van de leefomgeving. Etten-Leur wordt er een aantrekkelijkere plek door. Bij duurzaamheid, klimaat en biodiversiteit is groen een onmisbaar onderdeel. Ook is groen, vaak in combinatie met water, belangrijk bij ontmoeten, gezondheid, recreatie en herkenbaarheid van de leefomgeving. We willen daarom alle voordelen van groen in Etten-Leur behouden en uitbreiden.

Daar hoort actueel groenbeleid bij en daarom maakten wij dit groenplan. Het gaat over het beschermen, behouden, versterken en aanpassen van openbaar groen. Daarom stellen we visies, beleid, uitgangspunten en afspraken op en voeren die uit.

Voor het opstellen van het plan raadpleegden we interne en externe vakcollega's. Ook zetten we een vragenlijst uit onder inwoners, ondernemers en organisaties in Etten-Leur. De uitkomsten daarvan en hoe we die gebruiken in het groenplan staan op Etten-Leur maken we samen[1].

Randvoorwaarden en kaders

Hier houden we rekening mee

In dit groenplan ook verschillende keren naar andere (beleids)documenten.

Lokaal

- Gemeentelijke Omgevingsvisie
- Gemeentelijk Omgevingsplan
- Gemeentelijk Omgevingsprogramma
- Gemeentelijk Waterplan
- Uitvoeringsprogramma Duurzaamheid
- Visie Klimaatadaptatie
- Hemelwaterverordening
- Nota Grondbeleid Etten-Leur

Provinciaal en landelijk

- Provinciale en nationale Omgevingsvisie
- Provinciaal en nationaal Omgevingsplan
- Provinciaal en nationaal Omgevingsprogramma

Europees

- Vogel- en habitatrichtlijn
- Gemeenschappelijk landbouwbeleid Europese Unie
- Kaderrichtlijn Water
- Nitraatrichtlijn
- Verdrag van Malta

[1] https://etten-leurmakenwesamen.nl/ruimte+voor+wonen+en+leven/het+groenplan/default.aspx

Het kan voorkomen dat er extra regelgeving bij komt of juist vervalt. Op verzoek leveren we een actuele lijst van dat moment.

Begraafplaatsen en sportparken zijn geen onderdeel van het groenplan

Dit komt omdat zij geen deel uitmaken van het openbaar groen. We zorgen met op maat gemaakte beheer- en onderhoudsplannen wel goed voor de begraafplaatsen en sportparken.

Reikwijdte en geldigheid

Het groenplan vervangt de oude methode “Beheren op Niveau” voor het onderdeel openbaar groen. Ook vervangt het de “Groenbeleidsnota 2013-2018”. Het groenplan gaat hoofdzakelijk over het stedelijk gebied en legt verbindingen met het beleid voor het buitengebied. De looptijd van het plan is van 2024 tot en met 2033. Afhankelijk van bestuurlijke of klimatologische veranderingen zullen we het groenplan eventueel eerder herzien.

Participatie- en onderzoekstraject

We brachten in beeld hoe Etten-Leurenaren en belanghebbenden denken over groen in de gemeente. Daarvoor gebruikten we een vragenlijst en hielden we een gesprek met IVN. In de vragenlijst stonden vragen centraal over hoeveelheid en soorten groen, hoe mensen denken over biodiversiteit en vragen over klimaatbestendigheid. Een uitgebreid verslag daarvan staat op www.etten-leurmakenwesamen.nl[2].

Ook voerden we bureauonderzoek uit waarbij we keken naar ontwikkelingen rondom groen in brede zin. Vanuit de gedachte van de Omgevingsvisie zijn we ons bewust van de invloed die groen heeft op Etten-Leurenaren. We keken daarom terug op de gemeentelijke plannen over groen uit het verleden. Dan weten we waar we vandaan komen. Ook keken we vooruit en lazen plannen van andere gemeenten. Daaruit haalden we inspiratie voor de opzet, thema’s en nieuwe ontwikkelingen. Alle informatie uit het bureauonderzoek gebruikten we voor het opzetten van dit plan.

De opzet van het groenplan

Het groenplan is verdeeld in drie delen:

- In deel I delen we onze visie op groen.
- Deel II bestaat uit alle plannen en projecten.
- In deel III staat onze financiële aanpak.

[2] https://etten-leurmakenwesamen.nl/ruimte+voor+wonen+en+leven/het+groenplan/default.aspx

Samenvatting

Duurzaam denken en doen in het groen

We kiezen voor een samenhangend netwerk van groen met meer biodiversiteit. Daarbij besteden we ook aandacht aan klimaatbestendigheid.

Onze visie

Biodiversiteit in openbare ruimte wordt de norm. Etten-Leur sluit zich aan bij deze opvatting die vanuit zorg voor de natuur wereldwijd steeds vaker als uitgangspunt wordt genomen. Daar passen we onze aanleg en beheer op aan. Om voldoende groen te behouden zijn we zuinig op bestaand groen en voegen we meer en diverser groen toe. Al het nieuwe groen is toekomstbestendig. Als het mogelijk is om groen en water te combineren doen we dat. We versterken het groene netwerk in het stedelijk gebied en verbinden dit netwerk waar mogelijk met het buitengebied. We zetten in op samenwerking met inwoners en bedrijven waar dit kan. De positie van dieren verbeteren we met het Soorten Management Plan. We streven naar natuurlijke biotopen voor plant en dier.

Dit gaan we doen

We breiden de soorten, typen en structuren bij het groen dat we plaatsen uit. Daarbij testen we ook met nieuwe soorten en vormen, ook op plekken waar standaard groen lastig te plaatsen is. We voeren het beheer ecologisch uit waar dit kan. Ook planten we meer bloembollen en vormen we gras deels om naar beplanting of kruidenvegetaties. We brengen in beeld waar overbodige verharding is en vervangen dat door groen. Zo willen we bij elke reconstructie als het mogelijk is extra groen toevoegen.

Voor het groennetwerk brengen we de knelpunten en kansen in beeld. We stimuleren inwoners en bedrijven om gevelgroen toe te passen. Daar stellen we ook regels voor op. Op plekken waar we willen proberen of groen in plaats van parkeren kan komen zetten we voor langere tijd mobiel groen in. Ook bestrijden we ongewenste kruiden en exoten.

Wonen en werken in het groen

We kiezen voor een groene en duurzame leef- en werkomgeving.

Onze visie

We zetten in de leef- en werkomgeving in op behoud en uitbreiding van het aantal groene plekken. Daarmee maken we de leef- en werkomgeving in Etten-Leur gezonder en aantrekkelijker. We willen hittestress tegengaan en water vasthouden. Bij bedrijventerreinen kijken we waar extra groen mogelijk is. Ook versterken en behouden we de groene buffers in Etten-Leur. Per gebied stellen we een eindbeeld voor het groen op. Dit eindbeeld past bij het karakter van het gebied.

Dit gaan we doen

We stellen gebiedspaspoorten op. Met de verkoop van snippergroen stoppen we na afronding van de lopende verkoopprojecten. Eerder kan niet omdat we de lopende projecten en contracten moeten uitvoeren.

Dat doen we omdat we meer flexibiliteit willen om ook rekening te houden met toekomstige ontwikkelingen. Het beheer wordt over de hele gemeente nog meer gelijk, er is beperkt ruimte voor accenten op bijzondere locaties. Voor de verbetering van groen op Vosdonk is er het project Grote Oogst. Daarin doen we mee met de daar gevestigde bedrijven en andere samenwerkingspartners. We werken aan bestaande en nieuwe plukroutes en informeren daarover. Ook kiezen we voor meer aaneengesloten stukken groen. Die zijn beter voor biodiversiteit en beter te beheren.

Mobiliteit in het groen

We willen een herkenbare wegenstructuur. Daarin is het fijn fietsen en wandelen. Groen draagt eraan bij dat deze routes aantrekkelijker worden. Daarmee stimuleren we het vaker gebruiken ervan. En dat leidt weer tot een gezondere omgeving.

Onze visie

We zetten op het fietspad bij het Bolwerk een schaapskudde in voor ecologisch beheer. Langs wegen en op de rotondes is groen. Dat kan met een afscheiding of door een vorm van laanbeplanting toe te passen. In woonwijken staat groen met sierwaarde. Ook combineren we daar waar het kan groen en parkeren. Dat is goed voor de biodiversiteit en plezierig om naar te kijken. We maken wandel- en fietsroutes groen waar dat nog niet zo is en groener waar al wel groen is. Daarmee stimuleren we wandelen en fietsen als de manier om in Etten-Leur ergens heen te gaan.

Dit gaan we doen

We versterken de herkenbaarheid van alle soorten wegen in Etten-Leur door er passend groen te maken of uit te breiden. Dit bekijken we per situatie. Bij parkeerplaatsen doen we ervaring op met halfverharding en verharding met groen erin. Op die manier willen we van nieuwe technieken bewezen technieken maken. Ook kijken we bij andere gemeenten en bedrijven.

Ontmoeten en verblijven in het groen

Een groene omgeving draagt bij aan ontmoeting, beweging en spel. Ook maakt het Etten-Leur aantrekkelijk voor toeristen. Daarnaast is het de basis van de biodiversiteit. Daarom gaan we goed om met het groen dat we hebben en maken er groen bij als dat kan en/of nodig is.

Onze visie

We gaan zuinig om met ons cultuurhistorisch waardevol groen. Stads- en wijkparken zijn plekken voor ontmoeting. Daarom zijn ze voor iedereen toegankelijk en is er gevarieerd groen. De sfeer per park kan verschillen tussen rustig en druk in. Ook zijn er parken geheel of deels specifiek voor evenementen: het Brabantpark, het Schoenmakerspark en het Oderkerkpark Bij speelplekken zorgen we voor groen. Recreatieve routes maken we aantrekkelijker en interessanter met groen. Daar staan ook voorzieningen zoals een bankje met een boom of andere beschutting. In het centrum gaan we samen met ondernemers aan de slag om extra groen toe te voegen in verschillende vormen.

Dit gaan we doen

We doen verder onderzoek naar het cultuurhistorisch waardevol groen. Bij speellocaties die we willen aanpassen vanuit het speelplan kijken we gelijk naar het groen. Dan kunnen we meer en/of interessanter groen aanbrengen. In het centrum proberen we verschillende soorten groen uit. Dat doen we om ervoor te zorgen dat het centrum aantrekkelijk is en blijft. Bezoekers blijven dan langer en ook voor alle inwoners wordt het daarmee een aantrekkelijker gebied. Daarnaast zorgen we voor meer en diverser groen langs recreatieve routes omdat ze daardoor interessanter worden.

Samenwerken en leren over groen

Communicatie, participatie en samenwerking draagt bij aan de waardering en beleving van openbaar groen.

Onze visie

We werken samen met anderen in Etten-Leur aan natuur- en milieueducatie. Ook gaan we meer en op verschillende manieren communiceren en voorlichten over groen en het beheer ervan. We geven zelf het goede voorbeeld en inspireren met onder andere een demotuin. Bij projecten vergroenen we waar dat mogelijk is. We stimuleren dan ook omwonenden om hun tuin te vergroenen. Ook op langere termijn kunnen inwoners en ondernemers bijdragen aan groen. Door een stuk openbaar groen te beheren of een geveltuintje aan te leggen.

Dit gaan we doen

We stellen een communicatieplan op dat aansluit en gebruik maakt van de projecten Vergroen Etten-Leur en Grote Oogst.

Groen en bomen

We kiezen voor een nieuwe oppervlaktenorm voor groen. Die is bepaald op gebiedsniveau. Ook stellen we een werkbare en reële bomennorm op. Deze gaat over bomen van de 1^{e}, 2^{e} en 3^{e} grootte. Een toelichting daarover is te uitgebreid voor deze samenvatting, die staat op pagina 28.

De groennorm gaat over openbaar groen en berekenen we straks per wijk. Als er onvoldoende ruimte is om aan de groennorm te voldoen kijken we specifiek naar de kwaliteit van het openbaar groen. Ook werken we een groenscorekaart uit om gebieden ook in de toekomst goed te kunnen beheren voor groen.

Door een boom van kweek tot en met beheer goed te verzorgen heeft die een lange levensduur. Een goede standplaats met genoeg ruimte hoort daar ook bij. Daar maken we afspraken over, die staan in de uitgebreide tekst verderop over groen en bomen. We laten ons over boombeheer informeren door het Norminstituut Bomen. We willen graag een toekomstbestendig bomenbestand, daar doen we onderzoek naar.

We zijn zuinig op de bomen die we hebben en behouden die zoveel als mogelijk. Daarom hebben we ook duidelijke werkwijzen voor klachtenafhandeling en de relatie tot zonnepanelen. Wanneer een boom overlast geeft zullen we die overlast op natuurlijke wijze proberen te bestrijden.

Ook passen we de kapverordening en de algemene plaatselijke verordening (APV) aan. Wat we aanpassen lichten we in de uitgebreide tekst verderop toe. We volgen daarnaast de ziekten en plagen, voeren veiligheidscontroles uit en passen boombescherming toe bij werkzaamheden.

Financiën

Dit hoofdstuk begint met een inhaalslag. Om het beheer van het niveau dat we volgden voor dit groenplan goed uit te voeren is extra inzet van personeel nodig. Daarnaast willen we de ambities van dit groenplan uitvoeren. Dat leidt tot inzet van extra personeel, kosten voor aanleg en kosten voor bijvoorbeeld ondersteuning bij dagelijks (beleids)werk.

Het geheel uitvoeren van dit groenplan kost € 4.147.000 euro per jaar. De jaarlijkse kosten ten opzichte van de huidige situatie stijgen, bij instemming met alle aanvullingen, met € 847.000 om aan alle afspraken en ambities te voldoen. Als de jaarlijkse kosten stijgen door indexeringen maken we gebruik van een budget in de begroting om die te compenseren. Als dat budget op is melden we de overschrijding en verantwoorden die.

Deel I: We bekijken het eens door een groene bril

Visie over aanleg en beheer van openbaar groen

1. Duurzaam denken en doen in het groen

1.1. Onze visie: (Bio)diversiteit in het openbaar groen is de norm

In onze visie op groen houden we rekening met de Omgevingsvisie en landelijke en regionale ontwikkelingen. We behandelen de visie per thema en is een eindbeeld waar we in stappen naartoe werken. Welke stappen hiervoor nodig zijn en waar we de komende jaren aan gaan werken is opgenomen in deel II: het uitvoeringsplan.

Biodiversiteit, ofwel soortenrijkdom, is waaruit onze natuurlijke wereld bestaat. Het omvat alle soorten planten, dieren en micro-organismen. Biodiversiteit zorgt voor een schone bodem, schone lucht en schoon water, zorgt voor CO2-opslag en draagt bij aan onze gezondheid. Voldoende biodiversiteit kan ziekten en plagen voorkomen en is van levensbelang om natuurlijke processen en ecosystemen te behouden. Investeren in biodiversiteit is ook investeren in de omgeving. Bij de inrichting en beheer van het openbaar groen zetten we stappen in het **verbeteren van de biodiversiteit in de stedelijke omgeving**. Dat kan door er bijvoorbeeld voor te kiezen om in een straat meerdere soorten bomen en planten toe te passen en oudere bomen zoveel als mogelijk te behouden. Ook is aandacht voor schuilmogelijkheden en aanbod van voedsel voor vogels, insecten en kleine zoogdieren van belang.

Ook bij het beheer van het openbaar groen benutten we kansen om de biodiversiteit te verbeteren. Dit kan door bijvoorbeeld bermen, oevers en grasvelden minder en gefaseerd te maaien. We hebben daarbij aandacht voor de uitstraling. Deze locaties kunnen zich dan ontwikkelen tot een interessante en gevarieerde vegetatie van wilde grassen, kruidachtige en bloeiende planten. Dit zorgt ervoor dat insecten, vlinders en andere diersoorten een leefgebied hebben.

1.2. Onze visie: Het openbaar groen draagt bij aan een klimaatbestendig Etten-Leur

Met onder andere de aanleg van **meer en gevarieerder openbaar groen** maken we Etten-Leur beter bestand tegen de gevolgen van klimaatverandering. Groen biedt een oplossing voor extremer weer als stortbuien en een warmer en droger wordend klimaat. Het zorgt voor verkoeling en vangt een deel van het overtollige regenwater op.

Het bestaande groen en water in Etten-Leur is een goede basis om te functioneren als klimaatbuffer. Dit willen we behouden en ontwikkelen voor de toekomst. We gaan daarom kansen benutten om de openbare ruimte meer en beter met groen en water in te richten. Hierbij zijn we **zuinig op het bestaande groen** en voegen we er nieuwe groene elementen aan toe.

Als we op zoveel mogelijk plekken regenwater opvangen en vasthouden kunnen we droogte tegengaan en grondwatervoorraden aanvullen. Zo krijgen bomen en planten weer voldoende water beschikbaar. De neerslag die af en toe in zware piekbuien valt wordt in ieder geval tijdelijk opgevangen en waar mogelijk ook vastgehouden in het gebied.

Dit is vanwege de samenstelling van de grond, aanwezige leemlagen en de overgang van zand- naar kleigrond niet overal in Etten-Leur mogelijk. Het **ontwikkelen van een samenhangend netwerk van groen** is daarom noodzakelijk.

Meer groen, met name bomen, heeft een aantal positieve effecten. Er ontstaat meer schaduw, gebouwen en verharding warmen minder op en het stedelijk klimaat blijft aangenamer. We gaan daarom sterk versteende gebieden **vergroenen**. We willen daarbij ervaring opdoen met nieuwe vormen van groen. Daarom **testen we** maatregelen als gevelbeplanting, tijdelijke en mobiele plantvakken, groene parkeerplaatsen en nieuwe plantsoorten.

Ook bij herontwikkelingen in of uitbreidingen van het stedelijk gebied is het noodzakelijk om voldoende groen aan te brengen en het groene netwerk te versterken. Om te bepalen of er voldoende openbaar groen in het stedelijk gebied aanwezig is stellen we een nieuwe **groennorm** op. Deze bestaat uit een vernieuwde beoordeling van de hoeveelheid groen en de kwaliteit ervan.

1.3. Onze visie: We streven naar een toekomstbestendig groenbestand

In het verleden pasten we weinig variatie in beplanting van bomen en heesters toe in het openbaar gebied. Met name doorgaande wegen werden over de volledige lengte met dezelfde boomsoort aangeplant. Deze wijze van aanplant leidt tot snellere verspreiding van ziekten en plagen bij groen. Door de steeds vaker voorkomende internationale uitwisselingen en de klimaatverandering, krijgen we ook steeds meer te maken met invasieve plagen. Dit zijn soorten die zich buiten hun oorspronkelijke verspreidingsgebied hebben gevestigd (exoten) en door hun aanwezigheid of door de explosieve groei tot problemen kunnen leiden. Over de aanpak van veelvoorkomende situaties staat op pagina 55 een tabel.

Om het groenbestand toekomstbestendig te maken is het daarom van belang om af te stappen van deze uniforme wijze van inrichten van het openbaar groen en **meer diversiteit** toe te passen. Een landelijk veelal gehanteerde vuistregel hiervoor is: **10% bomen van een soort, 20% van een geslacht en 30% van een familie**. Deze vuistregel lichten we verder toe in het uitvoeringsplan. Ook **diversiteit in leeftijd** verhoogt de toekomstbestendigheid van groen.

Bij de inrichting van de openbare ruimte moeten we **enige vorm van uniformiteit loslaten**. Echter is het nog steeds mogelijk om het beeld van een doorgaande laanbeplanting te realiseren. We kiezen dan bijvoorbeeld voor verschillende soorten linden om een lindenlaan te maken. Of door verschillende boomsoorten met dezelfde uitstraling toe te passen. De overlast van bijvoorbeeld luizen is echter minder en bij het uitbreken van een ziekte is het risico meer gespreid. Daarnaast geeft het loslaten van de laanstructuur en het ritmisch toepassen van boomcombinaties ook een heldere structuur en vaak een afwisselender beeld.

1.4. Onze visie: Ecologisch waardevol groen in stedelijk gebied behouden we en vormt een netwerk

In het binnenstedelijk gebied zijn diverse waardevolle plekken voor natuur en ecologie. Deze plekken worden ook op een meer ecologische wijze onderhouden. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de Oude Leemput, het Koninginnebos, het Gildebos en de Oude Kwekerij.

Het onderhoud is op deze locaties over het algemeen minder intensief en de **natuur krijgt hier meer ruimte zich te ontwikkelen**. In het Koninginnebos zetten we hiervoor bijvoorbeeld een schaapskudde in voor het onderhoud.

Om de waarde voor de natuur van deze gebieden te vergroten, is het van belang om deze met elkaar te verbinden door middel van **een samenhangend netwerk van groen**. Dit is in Etten-Leur al aanwezig en willen we versterken. Dat kunnen we realiseren met lintstructuren, zoals laanbeplantingen en bermen. Maar ook groene stapstenen in de vorm van parken en stroken bosplantsoen leveren hier een bijdrage aan. Een combinatie met water levert een grote meerwaarde. We zetten in **op een uitbreiding van het groene netwerk** door het aanbrengen van meer groen en waar mogelijk **het groen op een meer ecologische wijze te onderhouden**.

1.5. Onze visie: Samen vergroenen we Etten-Leur

Het aanbrengen van meer groen in het stedelijk gebied beperkt zich niet tot het openbaar gebied. Ook particulieren, bedrijven en ondernemers kunnen hier een bijdrage aan leveren door bijvoorbeeld **tuinen te vergroenen** door verharding te verwijderen en **geveltuintjes of gevelgroen** aan te leggen. We stellen voor geveltuintjes en gevelgroen regels op. Ook dit groen draagt bij aan het versterken van het groene netwerk.

Met verschillende acties onder de naam “Vergroen Etten-Leur” maken we inwoners enthousiast om met (openbaar) groen aan de slag te gaan. Een samenwerking met verhuurders, zoals Alwel kan het vergroenen van het stedelijk gebied verder versnellen.

1.6. Onze visie: We behouden en verbeteren het binnenstedelijk groen-blauwe netwerk

De watergangen en-partijen in zowel stedelijk als landelijk gebied zijn belangrijke elementen voor de afvoer en berging van hemelwater. Ze dragen ook bij aan het reguleren van de grondwaterstand. Daarnaast hebben water en het omliggende groen ook een belangrijke waarde voor een goede biodiversiteit. En levert het interessante en verkoelende plekken op voor mens en dier. De waarde van water in de leefomgeving is nog groter als we dit combineren met groen.

Waterberging en -afvoer krijgt in de toekomst een steeds belangrijkere rol, omdat regenbuien naar verwachting steeds heftiger worden. We leggen daarom bij stedelijke ontwikkelingen een norm voor regenwaterberging op. Dit is vastgelegd in de hemelwaterverordening. De aanwezigheid van voldoende groen draagt ook bij aan het voorkomen van wateroverlast. **Meer groen** zorgt ervoor dat er meer water in de bodem opgenomen kan worden, waardoor er minder hemelwater in korte tijd in het riool terecht komt. Hierdoor neemt de druk op het rioolstelsel af.

We zoeken naar een **allesomvattende oplossing met ruimte voor water**, het gebruik van overtollig water tegen verdroging en het bewaken van de waterkwaliteit. Voor de verwerking van hemelwater wordt de voorkeursvolgorde gehanteerd: vasthouden – bergen – afvoeren.

Watergangen- en partijen gecombineerd met groen zijn waardevol voor de ecologie, natuur en biodiversiteit. Ze verbinden groengebieden met elkaar en vormen **een netwerk van groen en water**. Daarnaast dragen ze door hun hoge belevingswaarde bij aan de leefbaarheid van de stedelijke omgeving.

We hebben het over waardevolle waterelementen als het aan een of meer van de volgende eisen voldoet:

- Het is een watergang of -partij met cultuurhistorische waarde;
- Het water vervult een belangrijke functie voor de ecologie;
- Het water heeft, door de opzet van het stedelijk gebied, een zeer hoge belevingswaarde.

Het water in dit groen-blauwe netwerk zijn de waardevolle waterelementen. Deze waterelementen mogen niet zondermeer opgeheven worden.

1.7. Onze visie: We behouden en versterken de landschaps- en groenstructuren in het landelijk gebied

Dit is een samenvatting van het beleid zoals opgenomen in de Omgevingsvisie.

Het huidige landschap is een product van eeuwenlange ontwikkeling en menselijk ingrijpen. De turfwinning, de inpoldering en de landbouw vormen de basis van het huidige landschap. Door dit landschap lopen vanuit het zuiden vaarten, beekdalen en lagergelegen gebieden naar rivier de Mark aan de noordzijde. De bossen in het zuiden maken van oudsher deel uit van dit landschap. Kenmerkend is het verschil tussen enerzijds het noordelijke, lager gelegen, vlakke gebied met klei en veenafzettingen en anderzijds het zuidelijke, hoger gelegen, glooiende dekzandgebied. Daartussen ligt een overgangszone.

Door menselijk ingrijpen is het karakteristieke verschil qua reliëf en landschapselementen zoals bomen, houtwallen, dijken en poelen afgenomen. Landschapselementen behorend bij de diverse landschapstypen die Etten-Leur kent, zijn belangrijk voor de karakteristiek en daarmee herkenbaarheid van het landschap. Het beleid is dan ook gericht op bescherming en waar mogelijk versterking van de kenmerken van het landschap.

Een aantal elementen van het oorspronkelijke landschap, zoals waterlopen en bomenlanen, zijn ook nog goed herkenbaar in het stedelijk gebied. Het is van (cultuur)historisch belang deze elementen te behouden. Het kenmerkende onderscheid in harde, directe overgangen en zachte randzones tussen stedelijk en landelijk gebied, is een kwaliteit die eveneens om behoud vraagt.

We zetten voor het buitengebied in op behoud en versterken van landschaps- en groenstructuren. Dat doen we onder andere door:

- Samen met de provincie, waterschap en natuurbeheerders in te zetten op het afronden van het Natuurnetwerk Brabant, zoals het natuurontwikkelingsproject Noordrand Midden in het noordelijk buitengebied;

- Een ecologisch goed en in samenhang functionerend stelsel van vaarten/beken en natuurgebieden te realiseren in de vorm van ecologische verbindingszones, onder andere tussen de robuuste natuurgebieden zoals de Pannenhoef, het Liesbos, De Berk, Kelsdonk/Zwermlaken, de Haagse Dijk en de Mark;
- Natuur- en wateropgaven met elkaar te combineren, bijvoorbeeld door de te realiseren ecologische verbindingszones ook een functie te geven bij bestrijding van wateroverlast en het tegengaan van verdroging;
- Ook buiten natuurgebieden een toename van natuur en landschap te stimuleren door onder andere agrarisch en particulier landschapsbeheer, **bloemrijke bermen en andere vormen van bermbeheer**;
- Landschappelijke inpassing van gebouwen en erven bij ruimtelijke procedures;
- Het **behouden en vormen van groenverbindingen en passende overgangen tussen het stedelijk gebied en het buitengebied (randzones).**

1.8. Onze visie: We leggen een verbinding met het openbaar groen tussen stedelijk en landelijk gebied

Groene verbindingen tussen stedelijk en landelijk gebied zijn van groot belang. Zo bereiken we een goede ruimtelijke samenhang en een duurzaam behoud van de biodiversiteit. Een groene verbinding trekt de natuur het stedelijk gebied in en maakt hiermee onderdeel uit van het stedelijk ecologisch netwerk. Deze verbindingen bestaan meestal uit bermen en laanbeplantingen. Het is van belang deze groene verbindingen te behouden en zo mogelijk te versterken. Daarnaast stellen we een visie op waarin staat hoe we met de stedelijke uitloopgebieden omgaan.

Afbeelding 1.1: Water en groen vormen in Schoenmakershoek een verbinding tussen stedelijk gebied en buitengebied – Bron: Gemeente Etten-Leur

1.9. Onze visie: We versterken de positie van de doelsoorten uit het Soorten Management Plan

Huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen voelen zich thuis in de bebouwde omgeving. Ze wonen onder dakpannen en dakranden of wonen in de gevel en dakconstructies. Deze diersoorten en hun verblijfplaatsen zijn wettelijk beschermd in de Wet Natuurbescherming.

Het Soorten Management Plan (SMP) is gericht op het behoud en zo mogelijk de versterking van bepaalde diersoorten binnen een gebied. Dit is gerelateerd aan ruimtelijke ingrepen en rekening houdend met de eisen vanuit Wet Natuurbescherming. Ook worden er verbindingen gemaakt tussen biodiversiteitsherstel en andere ontwikkelingen in de bebouwde omgeving. In het SMP van Etten-Leur staan de volgende doelsoorten centraal:

- Huismus;
- Gierzwaluw;
- Vleermuis

Omdat deze dieren in onze huizen wonen, leven ze ook in onze openbare ruimte. Bij de inrichting en het beheer van de openbare ruimte moeten we daarom rekening houden met deze doelsoorten. Dit kan bijvoorbeeld door water en beplanting aan te leggen die aantrekkelijk is voor insecten. Dat is weer een voedselbron voor de doelsoorten.

2. Wonen en werken in het groen

2.1. Onze visie: Het is fijner wonen in een groene omgeving

Groen in de stad heeft veel voordelen. Het verbetert het milieu, vermindert luchtvervuiling, zorgt voor waterberging en verkoelt in warme periodes. Daarnaast is er een aangetoond positief effect op de gezondheid en sociale verbindingen van mensen die in een groene omgeving wonen, werken en recreëren.

In groene straten, parken en natuurgebieden is het leuker en prettiger om erop uit te gaan. Het kan mensen verleiden om meer te bewegen en dat draagt bij aan de gezondheid. De aanwezigheid van groen zorgt verder voor verlaging van stress en verbetering van het concentratievermogen. Een aantrekkelijke groene omgeving biedt ook volop gelegenheid om elkaar te ontmoeten. Denk aan de wijk- en stadsparken en speellocaties. Daarom zetten we in op **behoud en uitbreiding van het netwerk van groene plekken** in het stedelijk gebied. Daarom **stoppen we ook met de verkoop van snippergroen**. Lopende projecten voor verkoop van snippergroen ronden we volgens afspraak af.

Bomen en beplantingen vormen ook de groene aankleding van de openbare ruimte. Het draagt bij de stedenbouwkundige opzet en herkenning van het stedelijk gebied. Groen is medebepalend voor het karakter van een wijk. Hierdoor kunnen ook de groene doelen en behoeften per wijk verschillen. In de ene wijk kan er behoefte zijn aan een grote hoeveelheid openbaar groen, terwijl in een andere wijk meer de nadruk gelegd moet worden op biodiversiteit. Deze behoeften en doelen brengen we met behulp van **gebiedspaspoorten** in beeld.

2.2. Onze visie: We vergroenen bedrijventerreinen voor een beter werkklimaat

Etten-Leur kent verschillende bedrijventerreinen met allemaal een eigen gebruik, inrichting en karakter. Ze hebben wel als overeenkomst dat het grijze, versteende omgevingen zijn waar de groene ruimte onder druk staat. Dit is enerzijds het gevolg van de manier waarop in het verleden bedrijventerreinen werden uitgegeven en vormgegeven. Anderzijds is de behoefte aan parkeerruimte en optimaal gebruik van het perceel voor bedrijfsdoeleinden toegenomen.

Op zeer versteende bedrijventerreinen is het lastig om water te bergen en wordt het op zomerse dagen erg warm. Groen heeft eigenschappen om deze nadelen tegen te gaan. Daarom willen we op bedrijventerreinen **meer groen toevoegen**. Dit kan ook een bijdrage leveren aan de vitaliteit en het welzijn van de personen die in deze gebieden werken. Ook levert het een bijdrage aan de uitstraling van de hier gevestigde bedrijven. Kortom, groen levert een positieve bijdrage aan het gehele werkklimaat op een bedrijventerrein.

In Etten-Leur is bedrijventerrein Vosdonk het meest versteend. Op deze locatie is het toevoegen van groen het belangrijkst. Op Vosdonk is de hoeveelheid openbare ruimte beperkt. Ook liggen er in de ondergrond veel kabels en leidingen. Om het bedrijventerrein groener te maken zijn we daarom mede afhankelijk van de bedrijven op het terrein.

We bekijken samen wat er mogelijk is om **Vosdonk groener te maken**. Indien er groen verwijderd moet worden voor bijvoorbeeld een inrit of bij een verbouwing, wordt dit minimaal gelijkwaardig gecompenseerd in de directe omgeving of op het eigen terrein. Het vergroenen van Vosdonk is ook een van de speerpunten van het project Grote Oogst. Door hier samen mee op te trekken, bundelen we de krachten en is vergroening van Vosdonk sneller en beter te realiseren.

2.3. Onze visie: We behouden en versterken groene buffers

Een bufferzone is een strook die twee gebieden met vaak verschillende functies van elkaar scheidt. Hierdoor ondervinden de verschillende functies minder hinder van elkaar. Bufferzones liggen bijvoorbeeld langs de spoorlijn en tussen het bedrijventerrein en de woonwijken. Deze buffers hebben vaak een groene inrichting en zijn een belangrijk onderdeel van **het groene netwerk**. Zo is de zone langs de Spoorlijn een langgerekte groene oost-west verbinding die ook nog doorloopt in het buitengebied. We **behouden en versterken deze groene buffers** om het groene netwerk te verbeteren. De groene buffers zullen dan ook met de ontwikkelingen en groei van Etten-Leur meegroeien.

2.4. Onze visie: Elk gebied heeft en behoudt een eigen kenmerkend karakter

Elk gebied, van woonwijk tot bedrijventerrein, heeft een eigen karakter. Dit wordt hoofdzakelijk bepaald door de stedenbouwkundige opzet. Ook de groene inrichting en het onderhoud ervan draagt hieraan bij. In de ene wijk is het openbaar groen bijvoorbeeld meer gecentreerd, terwijl dit in een andere wijk meer verdeeld is. Voor al deze gebieden werken we **een eindbeeld** uit op basis van dit **eigen kenmerkende karakter**. Daarna brengen we in beeld wat we moeten doen om tot het eindbeeld te komen. Dat vormt de basis voor het beheerplan en voor uitgangspunten bij ontwikkelingen en grootschalig onderhoud in een gebied.

2.5. Onze visie: Er komen meer en beter zichtbare plukroutes

Op diverse locaties in Etten-Leur, zowel in stedelijk als landelijk gebied, zijn initiatieven voor het opzetten van pluktuinen en plukroutes. Deze plukroutes kunnen initiatieven van particulieren of van de gemeente zijn. We sluiten niet uit dat in de toekomst ook een vorm van stadslandbouw een plek krijgt in Etten-Leur. Al deze initiatieven dragen bij aan de kwaliteit van de openbare ruimte, biodiversiteit, ontmoeting, kleinschalige voedselproductie en natuurbeleving.

Meestal bestaan de plukroutes uit fruit- en notenbomen, maar ook bessenstruiken en frambozen maken hier onderdeel van uit. In de openbare ruimte zijn deze eetbare soorten niet voor iedereen herkenbaar. Ook is niet altijd bekend waar de plukroutes en -tuinen zich bevinden. Door de **plukroutes uit te breiden en de herkenbaarheid te vergroten**, komen meer mensen hiermee in aanraking. Hierdoor brengen we de natuur een stuk dichterbij en kunnen onder andere schoolkinderen leren over hoe fruit groeit. Zo stimuleren we onze inwoners in ontmoeting en om uiteindelijk om gezondere keuzes te maken.

3. Mobiliteit in het groen

3.1. Onze visie: De groene inrichting van straten draagt bij aan herkenbaarheid en veiligheid

De wegen in Etten-Leur zijn onder te verdelen in drie wegcategorieën: stroomwegen, gebiedsontsluitingswegen en erftoegangswegen. Ieder wegcategorie heeft eigen inrichtingseisen, kenmerken en gebruik. Het groen langs de wegen draagt bij aan de herkenbaarheid, het aantrekkelijker maken van de omgeving en het verhogen van de verkeersveiligheid. Per wegcategorie bepalen we uitgangspunten voor de groene inrichting.

Stroomwegen

De A58 is een belangrijke stroomweg langs Etten-Leur. Rijkswaterstaat zorgt voor aanleg, beheer en onderhoud van het groen direct langs deze weg. Tussen de weg en de bebouwde kom ligt een aarden geluidswal. Het groen en de bomenrijen op en langs deze aarden wal vormen een belangrijke groene oost-west verbinding. Deze verbinding behouden we door deze **op een ecologische wijze te onderhouden**. Momenteel wordt dit gebied daarom onderhouden door een schaapskudde. Dit beheer zetten wij ook in de toekomst op deze wijze voort.

Gebiedsontsluitingswegen

Gebiedsontsluitingswegen verbinden erftoegangswegen met stroomwegen. Ze verbinden de verschillende delen van onze gemeente met elkaar. Voor de veiligheid en herkenbaarheid van deze wegen willen we ze, als dit ruimtelijk en technisch mogelijk is, altijd voorzien van:

- Een **doorgaande laanbeplanting** aan minimaal één zijde van de weg;
- Een **groene afscheiding** tussen fietspad en rijbaan.

Voor de herkenbaarheid en samenhang van het groene netwerk zijn laanbeplantingen belangrijke elementen. Daarom behouden en versterken we die. Daarbij kunnen we verschillende soorten groen en bomen toepassen om bij te dragen aan de biodiversiteit en een toekomstbestendig groenbestand.

Een groene afscheiding tussen fietspad en rijbaan dient als een duidelijke begeleiding van de weg en draagt duidelijk bij aan de verkeersveiligheid. Deze groene afscheiding kan afhankelijk van de beschikbare ruimte variëren. Denk bijvoorbeeld aan een haag, brede berm met gras of de mogelijkheid voor waterberging.

Erftoegangswegen

Erftoegangswegen liggen in een verblijfsgebied en bieden toegang tot onder andere woningen, bedrijven, scholen en winkels. Dat betekent dat de verblijfsfunctie hier belangrijker is dan de verkeersfunctie en dat hier allerlei soorten verkeer met elkaar mengen: voetgangers, fietsers, auto's, en soms vrachtwagens. De snelheid ligt er lager.

De groene inrichting langs deze wegen dient als aankleding van een gebied. Het geeft een gebied vorm en maakt een onderverdeling tussen verschillende functies. Het geeft ieder gebied of wijk een eigen karakter en mag dan ook per wijk verschillen. Omdat dit groen onderdeel uitmaakt van de directe leefomgeving, behouden en versterken we het. Variatie in soort en structuur en toepassing van bloeiende soorten of soorten met een bijzondere sierwaarde maakt de leefomgeving aantrekkelijker. Ook biedt het vaak een meerwaarde voor de biodiversiteit.

3.2. Onze visie: We zetten in op wandelen en fietsen in het groen

In Etten-Leur zijn veel wandel- en fietsverbindingen. Daardoor kunnen inwoners prettig, veilig en gezond overal naar toe gaan. Omdat een groene omgeving aangenamer is om in te verblijven, verbeteren we de kwaliteit van deze verbindingen door deze **groen aan te kleden**. Daarbij letten we erop dat het groen niet te hoog wordt, zicht ontneemt of hinderlijk over de wandel- en fietspaden hangt. Daardoor wordt het voor verkeer en in sociaal opzicht niet onveilig.

3.3. Onze visie: Parkeren doen we op en in het groen

Bij grootschalig onderhoud aan de openbare ruimte is er vaak een spanningsveld tussen groen en parkeren. Bewoners en ondernemers vinden beiden belangrijk, maar vaak is de beschikbare openbare ruimte beperkt. Een nieuwe inrichting of reconstructie van een straat is de gelegenheid om na te denken hoe **groen en parkeren het beste te combineren** zijn. Hierbij houden we onder andere rekening met zowel de groennorm als de parkeerbehoefte en de benodigde ruimte voor een duurzame aanplant van groen. Vooraf kunnen we al **testen uitvoeren** met mobiele plantenbakken op parkeerplaatsen. Zo krijgen we een beter beeld van het effect van groen en de invloed op de parkeerbehoefte.

Het combineren van groen en parkeren op **groene parkeerplaatsen** is een duurzame en ecologische keuze. Er komen daarvoor doorlopend nieuwe materialen en producten op de markt. De ontwikkeling van geschikte kruiden en grassen gaat ook steeds door. We willen weten welke materialen het best geschikt zijn om in Etten-Leur toe te passen.

Daarom **proberen** we de **aanleg van groene parkeerplaatsen** op plekken waar dit mogelijk is. Hierbij merken we op dat een groene parkeerplaats een verhardingstype is en hierdoor niet meetelt met de hoeveelheid openbaar groen in een wijk.

3.4. Onze visie: Rotondes hebben een bijzondere groene aankleding

Rotondes liggen vooral op de invalswegen van Etten-Leur. Ze zijn daardoor een blikvanger en visitekaartje voor Etten-Leur. De aankleding van het middengedeelte van een rotonde mag dan ook **een bijzondere en groene uitstraling** hebben. Op alle rotondes passen we daarom beplanting toe met **een hogere sierwaarde**. Vaak zijn dit bloeiende soorten die ook een bijdrage leveren aan de biodiversiteit. Op rotondes met een kunstwerk, zoals het Uilenbos en De Jacht behouden we de beplanting zoals we afspraken met de kunstenaar.

4. Verblijven en ontmoeten in het groen

4.1. Onze visie: We zijn zuinig op cultuurhistorisch waardevol groen

De cultuurhistorische waarde heeft te maken met de geschiedenis van de plek waar planten of bomen staan. Vaak is er een relatie tussen de bomen en een gebouw of plein. Het meest sprekende voorbeeld van groen met een cultuurhistorische waarde is de Moeierboom.

Ook vele historische laanstructuren en oude houtwallen zijn nog zichtbaar aanwezig in de bebouwde kom van Etten-Leur. Denk aan het lint van lindebomen langs het oude Leursestraatje dat van het centrum van Etten naar het centrum van Leur loopt. Daarnaast zijn de oude laanstructuren langs de Bisschopsmolenstraat en Achter de Molen nog herkenbaar. Ook in de toekomst kunnen er groene structuren met historische waarde bijkomen. De laanbeplanting langs de Parklaan, op het traject van de voormalige rijksweg, is bijvoorbeeld kenmerkend voor Etten-Leur.

Daarnaast is er in het verleden een aantal bomen aangeplant bij bijzondere gebeurtenissen. Dit zijn de gelegenheids- of herdenkingsbomen. Voorbeelden hiervan zijn de Oranjeboom, de Amaliaboom en de 100 jaar Brabant bomen. Het is van belang om **groen met een cultuurhistorisch waarde te behouden.**

4.2. Onze visie: De groene stads- en wijkparken zijn een plek voor ontmoeting

In de parken van Etten-Leur gebeurt van alles: spelen, bewegen en ontmoeten. Daarom moeten alle **parken toegankelijk en (sociaal) veilig** zijn. Er zijn plekken nodig met beschutting en rustpunten, maar ook plaatsen die uitnodigen tot beweging en ontmoeting. **Genoeg en gevarieerd groen van goede kwaliteit** mag op deze plekken niet ontbreken. Het maakt een park aantrekkelijk en aangenaam.

Afbeelding 4.1: De Moeierboom in het centrum van Etten-Leur – Bron: Gemeente Etten-Leur

Omdat elk park in Etten-Leur een eigen karakter en gebruik heeft, passen we het groen op de situatie aan. Afhankelijk van de inrichting bieden de parken rust, zijn een thuis voor evenementen of nodigen uit tot een actief leven. Daarmee leveren de parken niet alleen een bijdrage aan de groenstructuur. Ze zijn ook belangrijk voor de gezondheid en de sociale structuur.

Het Oderkerkpark en Brabantpark hebben ook een functie als stadspark. De inrichting van het Brabantpark is aangepast om aan grotere evenementen plek te bieden. Het Oderkerkpark biedt hoofdzakelijk plek aan kleinere evenementen. Ook in het Schoenmakerspark is een locatie aangewezen voor kleinere evenementen. Als er in deze parken een evenement is, houden we rekening met het aanwezige groen. Ook zorgen we ervoor dat het groen zich weer goed kan herstellen. Om het groen in de parken op een goede manier te behouden, houden we steeds de balans tussen groen en evenementen in de gaten.

4.3. Onze visie: Een groene omgeving zet aan tot spelen en bewegen

In het speelbeleid en de speelplannen per wijk is er veel aandacht voor het buitenspelen in het openbaar gebied. In die plannen is de behoefte aan speeltoestellen en -aanleidingen, zoals paaltjes, bomen en pleinplakkers, op een bepaalde locatie leidend. Door deze locaties daarnaast groen in te richten, worden deze nog aantrekkelijker om buiten te spelen, sporten en elkaar ontmoeten. Ook groene plekken zonder speeltoestel kunnen aanleiding geven om te spelen. Om goede en aantrekkelijke speellocaties te realiseren, bekijken we daarom per speelplan de mogelijkheid om **groen toe te voegen** of aan te passen.

4.4. Onze visie: We stimuleren recreatief fietsen en wandelen door een groene omgeving

Er gaan diverse recreatieve fiets- en wandelroutes, zoals de knooppuntroutes, door en langs Etten-Leur. Ook recreatieve themaroutes, zoals de Van Goghroute van buiten de gemeente, komen op een aantal locaties door Etten-Leur. In de toekomst komen hier ook nog routes voor ruiters en menners bij.

De recreatieve routes moeten in ieder geval goed toegankelijk zijn en voldoende rustpunten hebben. Ze worden nog beter gebruikt als er voldoende groen aanwezig is langs de route. Vrijwel alle routes hebben al een duidelijke bomenstructuur. Ook is er veel groen langs de routes dat gericht is op recreëren zoals speellocaties en parken. Om de recreatieve waarde te vergroten en de routes aantrekkelijker te maken, **versterken wij de groenstructuur** langs de routes en maken we deze **gevarieerder**.

4.5. Onze visie: Groene centra zijn jaarrond aantrekkelijk

De centrumgebieden in Etten-Leur liggen midden in de leefomgeving. Alle bewoners, ondernemers, leveranciers, bezoekers en organisatoren van evenementen hebben belang bij een groene inrichting van die centrumgebieden. De aanwezigheid van groen maakt de centrumgebieden prettiger en aantrekkelijker om te verblijven. Ook vanuit de Centrumvisie is het groener maken van de centrumgebieden een uitgangspunt.

Het structurele groen wat als vaste aankleding dient, zoals bij de entrees van de centrumgebieden, zijn een verantwoordelijkheid van de gemeente. De sfeerbepalende tijdelijke aankleding zoals hanging baskets en de aankleding rondom de feestdagen is de verantwoordelijkheid van ondernemers. Voor het vergroenen van de centrumgebieden is dus **een goede samenwerking** tussen ondernemers en gemeente noodzakelijk.

Aandachtspunten bij het **vergroenen van de centrumgebieden** zijn de evenementen en warenmarkt die gebruik maken van het centrumgebied. Ook de ondergrondse parkeergarage vormt een randvoorwaarde voor het aanbrengen van meer groen in dit gebied. Dit vraagt om **creatieve (nieuwe) groenvormen** voor een groene omgeving.

5. Samenwerken en leren over groen

5.1. Onze visie: Meer kennis over groen draagt bij aan de waardering en beleving ervan

Door natuur- en milieueducatie en een goede voorlichting over de natuur en het groen, wordt milieubewust gedrag gestimuleerd. En als men weet wat de voordelen van groen zijn en hoe de natuur werkt, dan zorgt men er over het algemeen ook beter voor. We zetten daarom in op **natuur- en milieueducatie voor iedereen**. Op dit moment wordt dit voornamelijk verzorgd door KOEPEL.

In de toekomst kunnen ook andere organisaties zoals IVN en stichting NME hier een bijdrage aan leveren. Educatieve onderwerpen waaraan gedacht kan worden zijn plukfruit, bijen, duurzaamheid en biodiversiteit. De gemeenteraad steunt ook de ontwikkeling van een Milieu Educatief Centrum in Etten-Leur.

Naast een brede educatie draagt ook een **goede communicatie en voorlichting** bij aan de waardering en beleving van het groen. Dit kan bijvoorbeeld door uitleg te geven over de ecologische maaiwerkzaamheden, bijzondere bomen te voorzien van informatie of ruimte te maken op de gemeentelijke website specifiek voor het (openbaar) groen.

5.2. Onze visie: Wij geven het goede groene voorbeeld en dragen dit uit

Niet alleen openbaar groen, maar ook bomen en beplantingen op particulier terrein, zoals in tuinen en op werklocaties, dragen bij aan een groene gemeente. Om particulieren en bedrijven te stimuleren meer groen aan te brengen, geven wij het goede groene voorbeeld en bieden wij inspiratie. Door zelf meer groen aan te leggen en bomen aan te planten geven wij het goede groene voorbeeld en laten we zien dat groen belangrijk is voor een leefbare omgeving.

Daarnaast stimuleren iedereen om over groen na te denken en iets met groen te doen. Dit doen we bijvoorbeeld door:

- Een mobiele demotuin met duurzame oplossingen te laten zien op verschillende locaties;
- Groene inrichting van schoolpleinen, in samenwerking met onderwijs
- Samen met Vergroen Etten-Leur informatie te verstrekken over vergroenen tijdens evenementen;
- Bij werkzaamheden in de openbare ruimte samen met omwonenden te bekijken of vergroenen op openbaar gebied en/of particulier terrein mogelijk is;

In de toekomst ontwikkelen we ook steeds nieuwe activiteiten. Op die manier zijn er veel mogelijkheden om groen onder de aandacht te brengen.

5.3. Onze visie: We stimuleren dat iedereen bijdraagt aan een groene en goed onderhouden leefomgeving

Burgers en ondernemers zijn regelmatig zelf actief in de openbare ruimte. We betrekken ze bij het inrichten en beheren van de openbare ruimte. Soms nemen ze het beheer van de openbare ruimte ook over of lossen ze problemen in de eigen leefomgeving op. In het geval van openbaar groen gaat het bijvoorbeeld over **adoptieovereenkomsten of een wijkdeal**. Zulke initiatieven stimuleren wij en vinden wij waardevol.

Burgers en ondernemers hebben hierdoor inbreng in de inrichting en uitstraling van de directe leefomgeving waardoor dit als gezamenlijke verantwoordelijkheid kan worden ervaren. Aandachtspunt blijft altijd de wettelijke aansprakelijkheid waardoor er altijd een heldere takenverdeling tussen gemeente en initiatiefnemer moet zijn. Wij staan in ieder geval altijd open voor initiatieven over inrichting, aanpassingen en beheer van de openbare ruimte door burgers en ondernemers.

6. Hoofdgroen- en hoofdbomenstructuur

6.1. Gebieden

Gebieden zijn grotere aaneengesloten vlakken met een bepaald karakter of kenmerk zoals de verschillende woonwijken en het bedrijventerrein. De groene inrichting en het onderhoud ervan is medebepalend voor het eigen karakter van een gebied. Grauwe Polder en Hoge Neer zijn bijvoorbeeld beide groene wijken, maar verschillen van elkaar door de opzet. In Grauwe Polder is het groen verspreid door de wijk te vinden, terwijl het in Hoge Neer om groene centrale plekken gaat.

De hoofdgroenstructuur geeft aan wat er minimaal nodig is voor een gezond groen netwerk. Het is een samenhangend geheel van ecologisch waardevolle gebieden, groene plekken en groene verbindingen. De hoofdbomenstructuur geeft dit aan voor het netwerk aan bomen en maakt uiteindelijk weer onderdeel uit van de hoofdgroenstructuur.

Binnen de hoofdgroenstructuur zijn verschillende structuurelementen te onderscheiden. Dit zijn de gebieden, linten, plekken en randzones.

6.2. Linten

Linten zijn langgerekte elementen zoals een watergang met bijbehorende oeverzones of laanbeplantingen. De linten in de vorm van watergangen zijn veelal gelegen buiten de bebouwde kom zoals de Leurse Haven, Lokkervaart en Kibbelvaart en Laakse Vaart. De lintvormige laanbeplantingen bestaan meestal uit bomenrijen langs de doorgaande wegen. Duidelijk herkenbaar binnen de bebouwde kom zijn bijvoorbeeld de linten Parklaan-Bredaseweg-Roosendaalseweg en Couperuslaan-Schoonhout-Plantijnlaan.

6.3. Plekken

Plekken zijn duidelijk begrensde kleine eenheden binnen een groter geheel die een geheel ander, specifiek karakter of inrichting hebben zoals parken, begraafplaatsen of grotere pleinen. In Etten-Leur zijn dit bijvoorbeeld het Oderkerkpark, de Grote Toer, Schoenmakerspark, de begraafplaats Zundertseweg en het Brabantpark.

6.4. Randzones

Randzones zijn de overgangszones tussen stedelijk en landelijk gebied. Enerzijds heeft het de functie om het stedelijk en landelijk gebied te verweven. Anderzijds heeft deze de functie om de woongebieden van bijvoorbeeld de snelweg af te schermen. Ook kan een randzone de functie van uitloopgebied vanuit het stedelijk gebied vervullen.

Het groen in de hoofdgroen- en hoofdbomenstructuur is zeer waardevol. Het draagt bij aan het behalen van de doelstellingen zoals benoemd onder de thema's van dit groenplan. Het is daarom van belang dat we de hoofdgroen- en hoofdbomenstructuur beschermen, behouden en versterken.

De hoofdgroen- en hoofdbomenstructuur is weergegeven op de kaart aan het einde van dit Groenplan.

7. Kwaliteit en kwantiteit in het openbaar groen: De groennorm

7.1. Oppervlaktenorm versus bomennorm

De tot nu toe geldende groennorm ging uit van een minimaal oppervlakte aan openbaar groen per woning. Bomen hadden in deze rekenmethode een bijrol en werden minimaal meegerekend. Nog steeds is een ondergrens aan de oppervlakte van openbaar groen belangrijk. Groen zorgt voor waterberging, dempt geluidshinder en verkoelt in warme periodes. We stellen daarom een nieuwe oppervlaktenorm voor openbaar groen op.

Bomen zijn er in verschillende soorten, omvangen, leeftijden en verschijningsvormen. Hierdoor is het lastig om een eenduidige norm of omrekenfactor hiervoor te bepalen. Daarnaast willen we het belang van voldoende bomen en daarmee kroonvolume benadrukken. Een groter kroonvolume draagt beter bij aan het voorkomen van hittestress door een groter schaduwwerking en meer verdamping. Ook dragen bomen bij aan de doelstellingen van het Schone Lucht Akkoord. Naast een oppervlaktenorm voor openbaar groen, hanteren we daarom ook een aparte bomennorm.

Voor een fijne leefomgeving is een goede balans tussen verharding, groen en water erg belangrijk. We kiezen in de omgevingsvisie voor meer groen. Daarom willen we de huidige hoeveelheid groen behouden en waar mogelijk uitbreiden.

Bij nieuwe ontwikkelingen en projecten stimuleren we daarom de aanleg van extra groen en natuur inclusief bouwen. Om de hoeveelheid openbaar groen en de kwaliteit hiervan te kunnen toetsen stellen een kwantitatieve groennorm en een kwalitatief beoordelingsdocument vast.

Momenteel zijn hier nog geen landelijke richtlijnen voor. Daarom ontwikkelen we, op basis van algemeen toepasbare gegevens, onze eigen Etten-Leurse groennorm.

Afbeelding 7.1: Bomen langs de Roosendaalseweg – Bron: Gemeente Etten-Leur

7.2. Berekeningseenheid

In 2008 is voor Etten-Leur voor het eerst een groennorm vastgesteld. Hierbij is uitgegaan van een hoeveelheid van 80 m^2 openbaar groen per woning. In de loop van de jaren is de samenstelling van de samenleving gewijzigd. Hierdoor is er een grote groei geweest van het aantal kleine, een- of tweepersoonshuishoudens. Als gevolg hiervan zijn er in Etten-Leur in verhouding veel kleinere woningen bijgekomen, zoals appartementen.

Daarnaast is de bebouwingsintensiteit toegenomen en is het stedelijk gebied verdicht. Het is niet meer reëel om een hoeveelheid openbaar groen per woning aan te houden. Met de komst van alle appartementen, die allemaal tellen als één woning, zou een onhaalbare hoeveelheid openbaar groen moeten worden toegevoegd. De nieuwe rekeneenheid zal daarom uitgaan van een hoeveelheid openbaar groen per bebouwd oppervlak. Alleen het grondvlak van hoofdgebouwen, zoals opgenomen in de Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT), nemen we hierin mee.

7.3. Gebiedsgerichte benadering

Zoals in de omgevingsvisie aangegeven kent Etten-Leur verschillende typen gebieden. Ieder gebied kent andere kwaliteiten, activiteiten en een andere verschijningsvorm. Zo wordt er in het ene gebied vooral gewoond en in het andere gebied vooral gewerkt. Etten-Leur is hierdoor te verdelen in vier gebieden met een eigen karakteristiek en dynamiek:

- De woongebieden;
- Het centrumgebied;
- De werkgebieden;
- Het buitengebied.

Tussen deze gebieden onderling, verschilt de aanwezigheid en verschijningsvorm van het openbaar groen. Dit vraagt dan ook om een andere benadering van het openbaar groen en daarmee dus een andere groennorm. Het buitengebied is hierbij een aparte categorie. Groen is hier ruimschoots aanwezig, maar dit is niet altijd openbaar groen. Voor dit gebied bepalen we daarom geen harde groennorm. De woongebieden, de werkgebieden en het centrumgebied krijgen ieder een eigen groennorm.

7.4. Wijkgebonden berekening

Iedere wijk, of deze nu gelegen is in een woongebied of een werkgebied, heeft een eigen karakter. Dit wordt onder andere bepaald door de stedenbouwkundige opzet en daarmee ook de groene inrichting. Hierdoor kan de ene wijk als veel groener worden ervaren dan de andere wijk.

Om in beeld te brengen in welke delen van Etten-Leur voldoende openbaar groen aanwezig is en in welke delen openbaar groen toegevoegd zou moeten worden, maken we naast een gemeente brede berekening ook een berekening per wijk. Hiervoor maken we gebruik van de wijkindeling van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Uiteindelijk kunnen we met deze berekeningen in combinatie met klimaatanalyses zoals de hittestressmeting, knelpunten en zoekgebieden voor meer openbaar groen in beeld brengen.

7.5. Bovenwijks groen

Voor een gedeelte van het openbaar groen is het lastig om dit toe te kennen aan een bepaalde wijk of bepaald gebied. Het groen kan ook een wijk overstijgende functie hebben. Dit groen nemen we niet mee in de berekening van de hoeveelheid groen per bebouwd oppervlak. Het gaat hierbij om de begraafplaats, gedenkparken, sportparken, Westpolderplas, het water van de Leurse Haven, het evenementterrein Brabantpark en het groen langs belangrijke hoofdwegen, zoals de Parklaan en de rijksweg.

7.6. Bestaand gebied versus uitbreidingen en herontwikkelingen

De groene oppervlaktenorm en de bomennorm voor een bepaald gebiedstype (woongebied, werkgebied, centrumgebied) dienen als groene uitgangspunten voor onderhoudswerkzaamheden in de openbare ruimte. Bij deze onderhoudswerkzaamheden, zoals reconstructies en renovaties, toetsen we minimaal op wijkniveau of de omgeving voldoet aan de vastgestelde normen. Als dit niet het geval is, zoeken we naar mogelijkheden om groen en/of bomen toe te voegen.

Het groeien naar de gewenste hoeveelheid openbaar groen kan in bepaalde wijken een langdurig proces zijn. Dit kan niet met bijvoorbeeld één reconstructie worden opgelost.

Bij herontwikkelingen en uitbreidingen zijn **de groene oppervlaktenorm en de bomennorm binnen de projectgrenzen de ondergrens** voor de hoeveelheid in te passen openbaar groen. Het openbaar groen in de omgeving of op wijkniveau rekenen we hierbij niet mee. Zo voorkomen we dat de hoeveelheid openbaar groen per bebouwd oppervlak daalt.

7.7. Kwalitatieve benadering

Het kan voorkomen dat vanwege de beperkte beschikbare ruimte zowel boven- als ondergronds het bij binnenstedelijke herontwikkelingen niet mogelijk is om voldoende oppervlakte aan openbaar groen aan te leggen. In deze situaties is het mogelijk om door middel van een kwalitatieve toetsing te bekijken of het openbaar groen wat wel aangelegd kan worden voldoende waarde heeft om de kleinere oppervlakte te compenseren.

We kijken hierbij naar bijvoorbeeld aspecten als (bio)diversiteit, toepassing van gevelgroen en daktuinen, omvang en aantal bomen, inpassing van bestaande groenelementen en potentiële recreatieve en educatieve waarden. Deze kwalitatieve toetsingsmethode werken we uit in een groenscorekaart.

7.8. Uitwerking groene oppervlaktenorm

Voor het bepalen van de groene oppervlaktenorm houden we voorgaande uitgangspunten aan. Ook de tot nu toe geldende norm van 80 m^2 openbaar groen per woning nemen we mee in het bepalen van de nieuwe groene oppervlaktenorm. Het is daarbij gewenst dat er volgens de nieuwe norm niet opeens veel meer of minder groen in de openbare ruimte vereist is.

Woongebieden

De eerder geldende norm van 80 m^2 openbaar groen per woning was met name vastgesteld voor de woongebieden. Voor continuïteit in de gewenste hoeveelheid openbaar groen is het doortrekken van deze lijn, in een omgerekende vorm, het meest helder en zuiver.

Om te bepalen wat deze nieuwe norm dan zou moeten zijn, hebben we eerst de hoeveelheid openbaar groen volgens de oude rekenmethode berekend. Met dezelfde gegevens als basis is ook de hoeveelheid openbaar groen volgens de nieuwe rekenmethode berekend. Met deze omrekening is geconcludeerd dat een norm van **1 m^2 openbaar groen per m^2 bebouwd oppervlak** reëel is. De berekening volgens de nieuwe methode is terug te vinden in deel II onder "Metingen en volgen van resultaten".

Werkgebieden

Werkgebieden zijn ten opzichte van woongebieden meer versteend en bebouwd. Daarnaast is er minder openbare ruimte in verhouding tot particuliere percelen aanwezig waardoor er ook minder openbaar groen aangelegd kan worden. Belemmerend hierbij zijn ook de grote hoeveelheid kabels en leidingen in de ondergrond. Door de beperkte hoeveelheid openbaar groen is het in deze gebieden lastig om regenwater te bergen en wordt het op zomerse dagen erg heet.

De ambitie om in deze gebieden te vergroenen is daarom groot. Gezien de stedenbouwkundige opzet en de beperkte openbare ruimte is een groene oppervlaktenorm van 1 m^2 openbaar groen per m^2 bebouwd oppervlak hier niet haalbaar. Om een goede norm te kunnen bepalen hebben we eerst de bestaande situatie doorgerekend. Deze komt uit op 0,27 m^2 openbaar groen per m^2 bebouwd oppervlak. Omdat hier een duidelijke ambitie ligt om te vergroenen, stellen we de groene oppervlaktenorm voor werkgebieden vast op **0,35 m^2 openbaar groen per m^2 bebouwd oppervlak**.

Centrumgebieden

Centrumgebieden zijn ten opzichte van woongebieden meer verdicht. Daarnaast is er meer verhard oppervlak aanwezig omdat er ook ruimte geboden moet worden aan bijvoorbeeld evenementen en de warenmarkt. Belemmerend hierbij is ook de ondergrondse parkeergarage, waardoor het minder goed mogelijk is vast groen zoals plantvakken aan te brengen. Een gevolg hiervan is dat het lastig is om regenwater te bergen en dat het op zomerse dagen erg warm kan worden. Daarnaast is een groenarm centrumgebied minder aantrekkelijk voor bezoekers.

We hebben daarom de ambitie om het centrumgebied te vergroenen. Gezien beperkingen als de ondergrondse parkeergarage en ruimte voor evenementen is een groene oppervlaktenorm van 1 m^2 openbaar groen per m^2 bebouwd oppervlak niet haalbaar. Om een goede norm te kunnen bepalen hebben we ook voor dit gebied de bestaande situatie doorgerekend. Deze komt uit op 0,42 m^2 openbaar groen per m^2 bebouwd oppervlak. Omdat hier een ambitie ligt om te vergroenen, stellen we de groene oppervlaktenorm voor centrumgebieden vast op **0,5 m^2 openbaar groen per m^2 bebouwd oppervlak**.

7.9. Uitwerking bomennorm

Bij de bomennorm gaat het niet alleen om het aantal bomen maar meer ook om de omvang, oftewel het boomkroonvolume of boomkroonbedekkingsgraad. Er zijn verschillende methoden om dit te berekenen. De voor ons beschikbare gegevens zijn nog niet volledig genoeg om dit voor Etten-Leur te doen. Daarnaast zijn er nog veel ontwikkelingen op zowel technisch vlak als het bepalen van een werkbare en reële normering.

Het Norminstituut Bomen stelde in 2024 een nieuwe landelijke bomennorm beschikbaar. We onderzoeken of deze norm voor Etten-Leur werkbaar is en of wij die toe gaan passen. Voor dit groenplan stellen we daarom nu nog geen harde bomennorm vast. Wel volgen we de ontwikkelingen en brengen we het gemeentelijk bomenbestand beter in beeld.

In het groenbeheersysteem zijn alle gemeentelijke bomen opgenomen. In deze gegevens is locatie en in veel gevallen ook sortiment opgenomen. Om de huidige situatie in beeld te brengen, maken we gebruik van dit systeem. Met behulp van de gegevens in het groenbeheersysteem koppelen we iedere boom in Etten-Leur aan een categorie. Deze indeling in categorieën sluit aan bij een landelijke methode voor het bepalen van de grootte van een boom bij het bereiken van het eindbeeld:

- 1e grootte vanaf 15 m
- 2e grootte 8-15 m
- 3e grootte kleiner dan 8 m
- Aparte categorie voor bomen waarvan sortiment onbekend is.

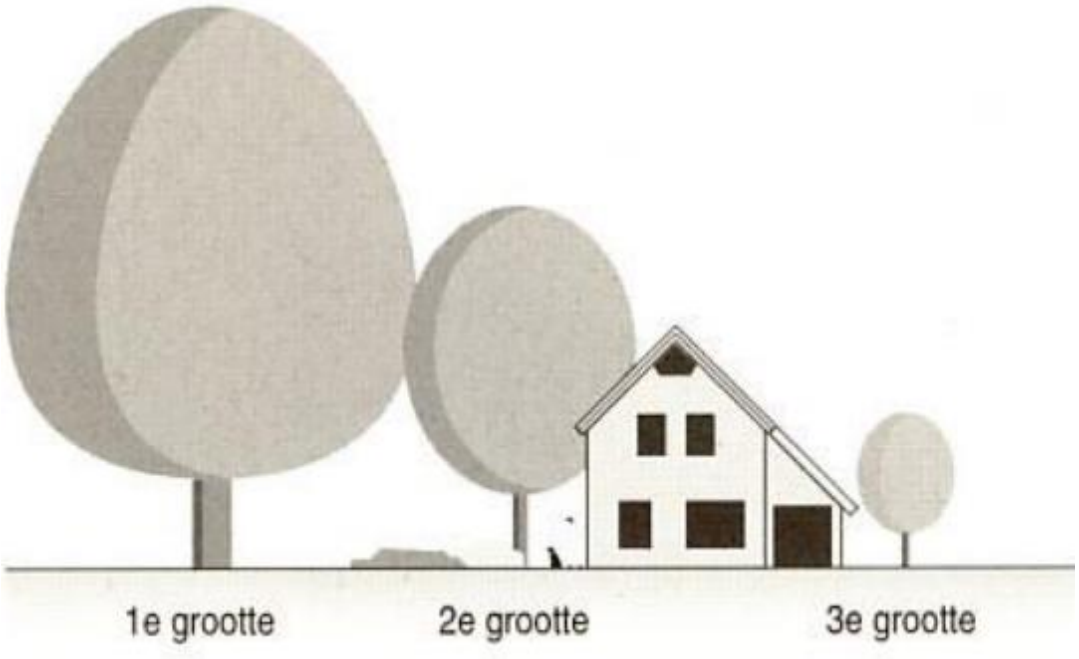

Afbeelding 7.2: Toelichting 1e, 2e en 3e boomgrootte – Bron: Niet bekend

Met het maken van deze indeling in categorieën krijgen we beter inzicht in ons bomenbestand. In combinatie met het kaartmateriaal uit het groenbeheersysteem, de gegevens op www.boomregister.nl en de hittestresskaart kunnen we gericht bepalen in welke wijk en op welke locatie het toevoegen van bomen noodzakelijk is. Met uitvoering van onderhoudswerkzaamheden in de openbare ruimte kan hier rekening mee gehouden worden. Of er kan, bij voldoende ruimte, direct een boom aangeplant worden.

7.10. Uitwerking groenscorekaart

Bij binnenstedelijke herontwikkelingen met voldoende ruimte of uitbreidingen van het stedelijk gebied geldt de groene oppervlaktenorm en de bomennorm als ondergrens. Bij binnenstedelijke herontwikkelingen met onvoldoende ruimte kan daarnaast een kwalitatieve toetsing plaatsvinden. Hiermee kan bepaald worden of het toegevoegde openbaar groen van voldoende waarde is om het tekort aan oppervlakte of aantal bomen te compenseren. Aspecten als (bio)diversiteit, toepassing van gevelgroen en daktuinen, inpassing van bestaande groenelementen en potentiële recreatieve en educatieve waarden nemen we hierin mee.

Omdat de groenscorekaart ook gaat over de bomennorm, kunnen we deze nu nog niet vast laten stellen. De uitwerking hiervan nemen we daarom mee in de uitvoeringsfase van dit groenplan.

8. Bomenbeleid

8.1. Onze visie: Wij behouden en versterken de hoofdbomenstructuur

Een belangrijke rol is weggelegd voor het structurerende groen en dan met name de bomen in de hoofdbomenstructuur. Hiermee heeft de gemeente een basis van waardevol groen dat de openbare ruimte herkenbaar maakt en gebieden met elkaar verbindt. Het **behoud van de bomen in de hoofdbomenstructuur** staat daarom voorop.

Het versterken van de bestaande hoofdbomenstructuur en het aanleggen van **nieuwe verbindingen** hierin is geen gemakkelijke opgave. De ruimte voor aanplant van nieuwe bomen is schaars en vaak technisch niet mogelijk vanwege bijvoorbeeld de ligging van kabels en leidingen. Het **behouden, realiseren en versterken van de hoofdbomenstructuur** nemen we wel als uitgangspunt mee bij reconstructies en herontwikkelingen. Als er zich kansen voordoen om binnen deze trajecten de hoofdbomenstructuur te verbeteren, dan moeten we deze ook grijpen.

Bomen zijn onmisbaar en geven waarde aan onze omgeving. Ze vervullen veel waardevolle functies zoals het verbeteren van de luchtkwaliteit, het vergroten van de (bio)diversiteit en ze zijn belangrijk voor de waterhuishouding. Daarnaast zijn bomen essentieel voor een gezond leefklimaat en verfraaien ze ook het straatbeeld. Behoud van bomen, de aanplant van nieuwe bomen en het in stand houden van de hoofdbomenstructuur staat in dit hoofdstuk centraal. We beschrijven onze toekomstvisie en beleidsuitgangspunten specifiek voor bomen.

De hoofdbomenstructuur moet ook meegroeien met de gemeente. Bij uitbreidingsplannen leggen we daarom nieuwe boomstructuren aan. Bij dergelijke trajecten is het vanaf het begin van de ontwerpfase al mogelijk om rekening te houden met de aanplant van bomen en de aanleg van een hoofdbomenstructuur.

8.2. Onze visie: We zijn zuinig op bijzondere en waardevolle bomen

Bomen kunnen bijzonder zijn vanwege soort, vorm, omvang of locatie. Ze kunnen daarmee een bijzondere waarde vertegenwoordigen voor de natuur en leefbaarheid of ze hebben een bijzondere beeldbepalende waarde. Ook kan er een waarde aan een boom zijn toegekend doordat ze zijn aangeplant bij een bepaalde gelegenheid of als herdenkingsboom. Bomen met een dergelijke bijzondere waarde blijven behouden. Wij gaan zuinig om met deze bijzondere en waardevolle bomen. Als een boom niet meer veilig is en verwijderd moet worden, dan planten we op dezelfde locatie direct een nieuwe boom.

8.3. Onze visie: We zijn zuinig op oude bomen

De waarde van bomen neemt toe naarmate ze ouder worden. Oude bomen leggen aanmerkelijk meer en langduriger CO_2 vast dan jongere exemplaren. Ze zorgen op een warme zomerse dag voor veel verkoeling door schaduw en de verdamping van veel water.

Ook zijn oude bomen erg belangrijk voor de biodiversiteit. Ze zijn een ecosysteem op zichzelf. Allerlei insecten, vogels en zoogdieren voelen zich er thuis en vinden er nestplaats en voedsel. Volgroeide oude bomen zijn dus een kostbaar bezit.

Oude bomen laten we, zolang ze veilig zijn, zoveel als mogelijk staan. Maar er moeten zeker ook nieuwe, jonge bomen aangeplant worden.

8.4. Onze visie: We streven naar een toekomstbestendig bomenbestand

We gaven eerder in dit groenplan aan dat we in het verleden te weinig varieerden met boomsoorten in het openbaar gebied. Door ze ook nog in een lijn te plaatsen maakten we snellere verspreiding van ziekten en plagen mogelijk. Om het bomenbestand meer toekomstbestendig te maken, is het daarom van belang meer variatie in soort toe te passen. Een landelijk veelal gehanteerde vuistregel hiervoor is: **10% bomen van een soort, 20% van een geslacht en 30% van een familie**. Deze vuistregel lichten we verder toe in het uitvoeringsplan. Ook **diversiteit in leeftijd** en ontwikkelen van andere structuren is een aspect dat de toekomstbestendigheid van het bomenbestand verhoogt.

Bij de ontwikkeling van een toekomstbestendig bomenbestand moeten we steeds op tijd ingrijpen. Door tijdige en planmatige vervanging werken we aan een evenwichtigere en beheersbare leeftijdsverdeling.

Afbeelding 8.1: Verschillende soorten groen en bomen rond een vijver – Bron: Gemeente Etten-Leur

Een evenwichtige leeftijdsopbouw van het bomenbestand bereiken we door:

- Te behouden wat kwaliteit heeft;
- Te ontwikkelen wat de potentie heeft om kwaliteit te krijgen;
- Het vervangen van de bomen die geen toekomst hebben;
- Het planten van nieuwe toekomstbomen.

Bij vervanging en nieuwe aanplant bekijken we uiteraard of er zowel boven- als ondergronds voldoende beschikbare ruimte is. Uiteindelijk is de **kwaliteit belangrijker dan hoeveelheid.**

8.5. Onze visie: Er is extra aandacht voor nieuwe bomen bij het inrichten van de openbare ruimte

Een optimale groene inrichting begint bij het ontwerp van een gebied. Het maakt hierbij niet uit of het gaat om een herontwikkeling, uitbreiding of reconstructie. We moeten dan de randvoorwaarden voor groen met een goede gezondheid kunnen garanderen. Standplaats, groeiruimte, bodem, waterhuishouding en de juiste soortkeuze zijn hiervoor essentieel.

Bomen zijn in meerdere opzichten erg waardevol voor de openbare ruimte. Ze veroorzaken echter ook regelmatig overlast. Om toch bomen op een **duurzame manier aan te planten**, is het belangrijk om hier in het ontwerp al extra aandacht aan te besteden. Het is soms beter om bijvoorbeeld alleen enkele grote bomen op markante plekken neer te zetten in plaats van een hele straat vol kleinere bomen. Op andere plekken is en enkele rij met grote bomen veel groener dan

een dubbele rij met kleine bomen. Als ergens geen bomen geplant kunnen worden zal er soms worden uitgeweken naar **creatieve oplossingen** zoals boombakken.

Een boom moet uiteindelijk kunnen uitgroeien tot de soorteigen groeivorm. Dat wil zeggen dat een boom **bovengronds en ondergronds de ruimte** moet hebben om uit te groeien tot de vorm die de soort van nature ontwikkelt. We kunnen het beheer dan beperken tot regulier beheer. Het verkrijgen van voldoende takvrije stamlengte bij doorgaande wegen is weliswaar een aantasting van de soorteigen groeivorm, maar is voor de gebruiksfunctie van de boom langs een openbare weg niet te voorkomen.

Bij de inrichting houden we ook rekening met de juiste soortkeuze. Zo voorkomen we voor een groot deel de kans op problemen in de toekomst. Door gebruik te maken van de beschreven soorteigenschappen kan een betere soortkeuze worden gemaakt. Wij passen daarom bijvoorbeeld geen vruchtdragende of plakgevoelige bomen toe bij parkeerplaatsen.

8.6. Onze visie: Klachten over bomen nemen we serieus en behandelen we op een eenduidige manier

Bomen leveren op meerdere vlakken een positieve bijdrage aan de leefomgeving van onze inwoners. Zij kunnen echter ook overlast ervaren van de aanwezige bomen. Het is belangrijk om op een **serieuze en eenduidige manier met klachten ten aanzien van bomen om te gaan**.

Zodra we een klacht ontvangen sturen we een ontvangstbevestiging. Daarna onderzoeken we de klacht. Hoe we dat aanpakken kan per situatie verschillen. We zoeken daarbij steeds naar een constructieve oplossing. Na onderzoek kunnen we ook concluderen dat we het niet constructief kunnen oplossen.

Behoud van bomen is ons uitgangspunt. We gaan in gesprek met de melder over de klacht. Hierbij leggen we uit wat ons beleid is, hoe we beheren en dat we vanuit het algemeen belang werken. Daarna is meestal geen verdere maatregel nodig. Het kan zijn dat het gevoel van overlast bij de melder blijft. Dan maken we de afweging hoe we verder met de klacht omgaan. Die afweging moet helder en consequent zijn. Ook moet die afweging voor iedere inwoner in een vergelijkbare situatie hetzelfde zijn. Alleen als na afweging sprake is van onevenredig grote overlast kunnen we bij uitzondering overgaan tot drastische snoei of het verwijderen van bomen.

8.7. Onze visie: Bomen worden niet verwijderd of drastisch gesnoeid ten behoeve van zonnepanelen

In de laatste jaren zijn er steeds meer zonnepanelen op particuliere daken gekomen. Hiermee is ook het aantal verzoeken om bomen te verwijderen of drastisch snoeien ten behoeve van de zonnepanelen toegenomen.

Zowel het groen als de zonnepanelen zijn echter nodig voor een leefbare en duurzame toekomst. In dit geval gaat het algemeen belang van de aanwezigheid van voldoende groen boven het individueel belang van de opbrengst van zonnepanelen. Degene die voornemens is om zonnepanelen te plaatsen, zal rekening moeten houden met de aanwezigheid van bestaande bomen en het feit dat deze mogelijk nog kunnen groeien. Als blijkt dat door de aanwezigheid van bomen het rendement onvoldoende is, zal men zelf de afweging moeten maken of de plaatsing van zonnepanelen zinvol is.

De aanwezigheid of voornemen tot plaatsing van zonnepanelen is geen reden voor kap of (drastische) snoei van vitale bomen. In nieuwe situaties houden we bij de aanplant van bomen zoveel als mogelijk rekening met de plaatsing van zonnepanelen.

Deel II: We zijn op de groene weg

Uitvoeringsplan en aandachtspunten voor het openbaar groen

1. Duurzaamheid, natuur en ecologie

Een samenhangend netwerk van groen met meer biodiversiteit en aandacht voor klimaatbestendigheid. Dit bereiken we door:

1.1. We kiezen bij vervanging en nieuwe aanplant voor groen met diversiteit in type, soort en structuur

Er zijn verschillende momenten waarop openbaar groen wordt vervangen of aangeplant. Dit kan zijn bij de reguliere vervanging door slijtage of uitval (inboet), bij grootschalige onderhoudsprojecten of bij herontwikkelingen en uitbreidingen. Bij het maken van de inrichtingsplannen hiervoor, houden we rekening met het verbeteren van de biodiversiteit. Voor een rijke biodiversiteit is een **variatie in zowel type, soort als structuur** belangrijk. Dit bereiken we door verschillende typen en soorten beplanting (bijvoorbeeld bodembedekkend, opgaand, bloeiend, wintergroen), grassen en bomen met elkaar af te wisselen. Wij houden hierbij ook rekening met aspecten als verkeersveiligheid en sociale veiligheid.

In dit uitvoeringsplan geven we aan met welke maatregelen en uitgangspunten we de in deel I omschreven visie bereiken. Hierbij hanteren we dezelfde thema's als in deel I: duurzaam denken en doen in het groen, wonen en werken in het groen, mobiliteit in het groen, verblijven en ontmoeten in het groen en samenwerken en leren over groen. Een aantal van de genoemde maatregelen kunnen in meerdere thema's vallen. Ze zijn echter maar één keer opgenomen in dit uitvoeringsplan. Voorbeelden hiervan zijn de gebiedspaspoorten en diversiteit in groen.

1.2. We passen ecologisch beheer van openbaar groen toe op locaties waar dit mogelijk is

Een **biodivers en samenhangend groen netwerk** is belangrijk voor de natuurwaarden van het openbaar groen. Ook kan hierdoor uitwisseling van dieren en planten tussen de verschillende groengebieden beter plaatsvinden. Door meer openbaar groen op een ecologische wijze te beheren, zal de biodiversiteit toenemen en **het groene netwerk versterken**. Het toepassen van ecologisch beheer, zoals extensief maaien, is niet overal mogelijk. Dit kan het beste worden toegepast in bij grootschalige groenobjecten zoals bosplantsoen, bermen, vijvers en singels. Kleine plantvakken in een woonstraat lenen zich hier bijvoorbeeld niet voor.

Op dit moment passen wij ecologisch groenbeheer onder andere toe bij de bermen in het buitengebied, bermen langs de Parklaan (Bredaseweg/Roosendaalseweg) de geluidswal (Bolwerk), het Koninginnebos en de Oude Leemput. We herzien het beheer van het volledige areaal aan openbaar groen om te onderzoeken of er meer locaties op een ecologische wijze onderhouden kunnen worden.

1.3. We breiden de locaties met bloembollen verder uit en maken deze gevarieerder

Bloembollen leveren een belangrijke bijdrage aan de **biodiversiteit in de openbare ruimte**. Met name in het vroege voorjaar, als weinig andere planten bloeien, fungeren ze als belangrijke voedselbron. Bloembollen bevatten relatief veel nectar en stuifmeel. Nectar en stuifmeel vormen essentieel voedsel voor insecten, onder meer om weerstand op te bouwen. Als de omringende beplanting nog weinig te bieden heeft, vliegen insecten massaal op de wel aanwezige bloeiende bloembollen.

Ook na het voorjaar zijn er bloembollen die nectar en stuifmeel geven en daardoor interessant zijn voor insecten. We zetten daarom in op een **uitbreiding van het sortiment** en het aantal locaties met bloembollen. Dit doen we door de huidige locaties duidelijk in beeld te brengen en jaarlijks een bedrag te reserveren om nieuwe **bloembollen** aan te planten.

1.4. We leggen proeftuinen aan om nieuwe plantsoorten en -types uit te proberen

De ontwikkeling van nieuwe plantsoorten en variëteiten gaat erg snel. Maar bij het opstellen van beplantingsplannen kiezen we vaak toch weer voor de bekende soorten waarvan zeker is dat deze sterk zijn en het beplantingsvak snel dichtgroeien. Om ervaring op te doen met nieuwe soorten, het sortiment te vergroten en daarmee uiteindelijk de **biodiversiteit te verbeteren**, gaan we **nieuwe soorten** op kleine schaal uitproberen in **proeftuinen**. Deze proeftuinen worden voorzien van een informatiebordje, waardoor bewoners informatie over de planten kunnen zien en het ook als inspiratie kan dienen voor hun eigen tuin. Daarnaast blijven wij contact houden met de leverancier van de planten, zodat ook zij ervaring kunnen opdoen met het toepassen van deze nieuwe soorten in het openbaar gebied.

Afbeelding 1.1: Fietspad in een gebied met bomen en gras – Bron: Gemeente Etten-Leur

1.5. We vormen onze grasvelden gedeeltelijk om naar gevarieerdere beplantingen of kruidenvegetaties

Niet alleen bomen, beplantingen en kruiden leveren een bijdrage aan de biodiversiteit, maar ook grasvelden dragen hieraan bij. In Etten-Leur is in verhouding tot het volledige groenareaal alleen heel veel gras. Door de bezuinigingen op het groenbeheer in de afgelopen jaren, is veel beplanting omgevormd naar gras. Om de biodiversiteit te vergroten, draaien wij deze omvormingen gedeeltelijk terug. Dit doen we door beplantingsvakken aan te leggen, een bloemrijk kruidenmengsel in te zaaien of de maaifrequentie aan te passen.

1.6. We zoeken meer ruimte voor groen door onnodige verharding te verwijderen

In Etten-Leur zijn locaties aanwezig die nu verhard zijn, maar ook groen zouden kunnen zijn. Dit zijn bijvoorbeeld te brede of zelfs niet belopen voetpaden of verharde reststroken en pleintjes. We willen recht doen aan de Omgevingsvisie, waarin we inzetten op meer groen in Etten-Leur. Daarom brengen we in beeld op welke locaties er overbodige verharding ligt. Vervolgens bekijken we of die plekken ook groener kunnen maken en op welke manier dat dan mogelijk is. Deze inventarisatie nemen we op in de groene gebiedspaspoorten. De uitvoering van de werkzaamheden doen we tijdens een reconstructie of direct als een los project.

1.7. Bij grootschalig onderhoud aan de openbare ruimte voegen we groen toe

Bij de grootschalige onderhoudswerkzaamheden aan de openbare ruimte, zoals reconstructies en renovaties werd het terugbrengen van de bestaande situatie als uitgangspunt gehanteerd. Hierbij was het soms mogelijk om kleine verbeteringen of aanpassingen in de openbare ruimte door te voeren. Deze werkwijze leidde er soms ook toe dat er verharding werd teruggebracht die niet altijd nodig was.

Voor een toename van openbaar groen en een sterker samenhangend groen netwerk, bekijken we bij het grootschalig onderhoud nadrukkelijker of het toevoegen van groen mogelijk is. Hierbij kan de toevoeging van groen zwaarder wegen dan de toevoeging van bijvoorbeeld parkeerplaatsen. In sommige gevallen gaan we uit van een blanco situatie waarbij alleen randvoorwaarden zoals kadastrale grenzen en uitritten zijn weergegeven. Dit biedt kansen om tot een geheel nieuwe inrichting van een straat of gebied te komen die beter voldoet aan de huidige wensen en eisen. Per project zal hier een afweging in gemaakt worden.

1.8. We brengen het groene netwerk in beeld en benoemen de knelpunten en kansen

Al het groen in Etten-Leur samen vormt een groen netwerk. Door dit netwerk worden grotere groengebieden, zoals parken met elkaar verbonden. Ook leggen we hiermee een verbinding met het groen in het buitengebied en de daar gelegen natuurgebieden. Om dit netwerk te kunnen versterken is het nodig om eerst de bestaande situatie goed in beeld te brengen.

Hierna is het mogelijk om de knelpunten en kansen te benoemen. Dit kan vervolgens weer als basis dienen om inzichtelijk te maken waar meer groen of meer variatie toegevoegd moet worden. In de gebiedspaspoorten werken we dit verder uit.

1.9. We stimuleren de aanleg van gevelgroen en -tuintjes en stellen hier spelregels voor op

Het vergroenen van de openbare ruimte hoeft niet alleen door de gemeente gedaan te worden. Ook bewoners en bedrijven kunnen hier een bijdrage aan leveren. Een eenvoudige manier hiervoor is de aanleg van geveltuintjes en gevelgroen. Voor de aanleg hiervan is een beperkte ruimte nodig en het onderhoud is beperkt.

Om ervoor te zorgen dat de omliggende openbare ruimte toegankelijk en goed te beheren blijft, stellen we spelregels hiervoor op. Ook is het belangrijk om afspraken te maken met bewoners over bijvoorbeeld graafdieptes vanwege de mogelijke aanwezigheid van kabels en leidingen. Om de aanleg van geveltuintjes en gevelgroen te stimuleren stellen we een folder of informatiebrief op met de spelregels en enkele inspirerende voorbeelden.

1.10. We testen nieuwe en creatieve vormen van groen

In de openbare ruimte moeten veel functies een plek vinden, terwijl de beschikbare ruimte, zowel boven- als ondergrond, vaak beperkt is. Om dan toch groen te kunnen toevoegen, moeten we soms nieuwe en creatieve vormen van groen uitproberen. Enkele voorbeelden hiervan zijn sedummatten, gevelbegroeiing, mobiele boom- en plantenbakken, proeftuinen en daktuinen.

Ook het combineren van functies zoals speelgroen en eetbaar groen bieden kansen. De ontwikkelingen op het gebied van de aanleg van groen en creatieve oplossingen hierin gaan heel snel. Deze blijven we uiteraard volgen. Maar ook gaan we zelf ervaring opdoen met deze nieuwe ontwikkelingen.

Een voorbeeld hiervan is het op tijdelijke basis plaatsen van mobiel groen. Hierdoor kunnen we voorafgaand aan het grootschalig onderhoud in een straat bekijken wat de effecten zijn op bijvoorbeeld het vervangen van een parkeerplek voor meer groen. Bewoners kunnen dan ook ervaren wat extra groen voor hen betekent. Om het effect te meten moet dit tijdelijke groen minimaal 3 maanden op een plek staan.

1.11. We bestrijden ongewenste kruiden en invasieve exoten

Planten en dieren die van nature niet voorkomen in Nederland of in Europa, kunnen uitgroeien tot een plaag. Deze exoten kunnen een bedreiging vormen voor de natuur en de gezondheid van mens en dier. Daarom volgen we de ontwikkeling van deze **schadelijke exoten en bestrijden wij** deze actief. Als deze soorten voorkomen op particulier terrein, dan schrijven we de eigenaar hiervan aan. Alleen samen voorkomen we verdere verspreiding van de invasieve exoten.

Ook andere kruiden kunnen in grote hoeveelheden ongewenst zijn. Een voorbeeld hiervan is het Sint Jacobskruiskruid. Dit kan schadelijk zijn voor paarden en andere dieren die het eten.

Daartegenover is dit kruid een belangrijke voedselbron voor veel bestuivende insecten. Het is dus van belang om de balans te vinden in de aanwezige hoeveelheid en grootschalige verspreiding te voorkomen.

2. Wonen en werken in het groen

We gaan voor een groene een duurzame leef- en werkomgeving. Dit bereiken we door:

2.1. We stellen groene gebiedspaspoorten op

Het werken aan een groene gemeente vindt vooral plaats in de wijken en buurten. Door de historische groei van Etten-Leur heeft het groen in de diverse wijken een zeer verschillend karakter. Dat betekent dat andere kansen en opgaven heeft voor biodiversiteit, grote groenvlakken en de ontwikkeling van natuur.

Voor elk van de wijken in de gemeente maken we een gebiedspaspoort. Daarin gaan we in op de groene kenmerken van de wijk en de specifieke knelpunten en doelen. De opgaven en maatregelen lopen uiteen van natuurvriendelijk beheer van bermen, het in beeld brengen van grote versteende oppervlakten en het aanplanten van bomen. Dit doen we ook voor de bedrijventerreinen, waarbij we aansluiten bij het project Grote Oogst. Ook voor de centrumgebieden maken we, vanwege de eigen specifieke kenmerken, een gebiedspaspoort.

2.2. We stoppen met de verkoop van snippergroen

Gemeente Etten-Leur verkocht in de afgelopen jaren regelmatig snippergroen. Dit varieerde van grotere stukken tot kleine strookjes snippergroen. Dit zijn stukken openbaar groen die geen onderdeel uitmaken van de hoofdgroenstructuur of het wijkgroen en grenzen aan een privétuin. De verkoop van snippergroen zagen we als financieel voordelig. De verkoop leverde inkomsten op en de kosten voor het groenonderhoud gingen omlaag.

Er zijn echter ook nadelen aan de verkoop van snippergroen. We beperken daarmee onze mogelijkheden om het openbaar gebied aan te passen. Na verkoop kunnen we daar geen kabels en leidingen meer aanleggen of de grond benutten voor de energietransitie. Ook nieuwe bomen planten, ander groen aanleggen of opvangen van water gaat op die plekken niet meer zodra we de grond verkopen. In het geheel gaat de verkoop van snippergroen in tegen het uitgangspunt om het stedelijk gebied te vergroenen. We stoppen daarom na afronding van de lopende verkoopprojecten met de verkoop van snippergroen. Het college kan hier in specifieke gevallen van afwijken. Een onderbouwing van de afwijking vanuit de groennorm is dan nodig. We blijven het onrechtmatig in gebruik nemen van openbaar groen wel handhaven.

2.3. We beheren het groen overal op hetzelfde kwaliteitsniveau met accenten op bijzondere locaties

We vinden het belangrijk dat heel Etten-Leur een groene uitstraling heeft. Dat is goed voor de leefbaarheid van de hele gemeente. We beheren het openbaar groen daarom bijna overal op het hetzelfde gemiddelde beeldkwaliteitsniveau.

Op bijzondere locaties kunnen door middel van inrichting, soortkeuze of beeldkwaliteitsniveau andere keuzes gemaakt worden. Hierdoor leggen we accenten in beeld, biodiversiteit of gebruikswaarde. Voorbeelden hiervan zijn de vaste planten tuin bij de Nobelaer, de begraafplaatsen, de gedenkparken of essentiële knooppunten in het groene netwerk. Het beeldkwaliteitsniveau komt echter nooit onder het algemene gemiddelde.

2.4. We trekken samen op met project Grote Oogst om Vosdonk sneller te vergroenen

Op het bedrijventerrein en dan met name Vosdonk is momenteel weinig groen aanwezig. Dit geldt zowel voor het openbaar gebied als privaat terrein. In het openbaar gebied is de beschikbare ruimte beperkt en ligt de ondergrond vol met kabels en leidingen. Bedrijven richten hun terrein zo efficiënt mogelijk in voor een optimale bedrijfsvoering. Hierbij heeft de aanleg groen meestal niet de prioriteit.

Met het project Grote Oogst wordt het belang van voldoende groen onder de aandacht gebracht bij bedrijven. Ook trekken gemeente en bedrijven hierin samen op om Vosdonk te vergroenen. Door vanuit het groenbeheer bij dit project aan te sluiten, bieden we kansen om dit proces te versnellen. Samenwerking met bedrijven, kennis over de toepassingsmogelijkheden van groen en de directe communicatie met de uitvoerende afdeling kunnen hieraan bijdragen. Om dit te stimuleren kan van rijks- of provinciale subsidies gebruik gemaakt worden.

2.5. We breiden de plukroutes uit en brengen deze beter in beeld

Op diverse locaties in Etten-Leur is plukfruit in de vorm van plukroutes en pluktuinen aanwezig. Ook worden in het openbaar gebied regelmatig notenbomen toegepast in parken en kleinere groengebieden. Dit draagt onder andere bij aan de biodiversiteit, ontmoeting en natuurbeleving. In de openbare ruimte zijn eetbare plant- en boomsoorten niet voor iedereen herkenbaar. Ook is niet altijd bekend waar deze zich bevinden. We brengen daarom deze pluklocaties beter in beeld met kaartmateriaal en plantomschrijvingen. Dit komt beschikbaar op de website van Vergroen Etten-Leur en op borden bij grotere locaties met plukfruit.

Door de locaties met plukfruit daarnaast ook uit te breiden, komen meer mensen hiermee in aanraking. Aandachtspunt hierbij blijft wel de balans in vraag en aanbod en het voorkomen van overlastsituaties door bijvoorbeeld ongedierte zoals wespen en ratten.

2.6. We voorkomen versnippering van het openbaar groen

Voor de beleving van het openbaar groen en het efficiënt uitvoeren van het beheer en onderhoud ervan, is het gewenst om het groen zoveel mogelijk aaneengesloten te houden. Met bijvoorbeeld de aanleg van inritten en plaatsing van laadpalen en verdeelkasten wordt soms het groen verdeeld in meerdere kleinere stroken. In een enkel geval gaat het ook ten koste van een boom.

Versnippering van openbaar groen leidt tot lastig in te richten en te onderhouden plantvakken of grasstroken. Hele kleine plantvakken dragen ook nauwelijks bij aan de groenbeleving, berging van water of beperking van hittestress. Versnippering van openbaar groen willen we daarom zoveel als mogelijk voorkomen. Bij het realiseren van inritten en plaatsen van bijvoorbeeld verdeelkasten en laadpalen proberen we het groen zoveel mogelijk aaneengesloten te handhaven en plantvakken kleiner dan 2 meter te voorkomen.

3. Mobiliteit in het groen

Groen verhoogt de herkenbaarheid van de wegenstructuur en stimuleert fietsen en wandelen. Dit bereiken we door:

3.1. We versterken de herkenbaarheid van de wegenstructuur met behulp van de groene aankleding

De wegen in Etten-Leur zijn onder te verdelen in drie wegcategorieën: stroomwegen (rijksweg), gebiedsontsluitingswegen en erftoegangswegen. Ieder wegcategorie heeft eigen inrichtingseisen, kenmerken en gebruik. Het groen langs de wegen draagt bij aan de herkenbaarheid, het aantrekkelijker maken van de omgeving en het verhogen van de verkeersveiligheid. Bij elke wegcategorie past daarom een eigen groene aankleding.

Bij werkzaamheden aan de openbare ruimte behouden en verbeteren we de groene aankleding die passend is bij de betreffende wegcategorie. Bij gebiedsontsluitingswegen gaat het om een doorgaande laanbeplanting aan minimaal één zijde van de weg en een groene afscheiding tussen fietspad en rijbaan. Het groen in erftoegangswegen dient voornamelijk als aankleding van openbare ruimte. Bij het maken van een inrichtingsplan voor grootschalig onderhoud, hanteren we dit als uitgangspunt.

Afbeelding 3.1: Een parkeerplaats met groene invulling – Bron: Pixabay/rkit (creative commons)

3.2. We proberen de aanleg van half verharde en groene parkeerplaatsen uit

De aanleg van half verharde of groene parkeerplaatsen is een duurzamere keuze dan volledig verharde parkeerplaatsen. Het draagt bij aan het voorkomen van hittestress en kan soms bijdragen aan de berging en infiltratie van regenwater. De ontwikkelingen van materialen en geschikte grassen en kruiden gaat snel.

Om dit te blijven volgen en te onderzoeken wat het meest geschikt is voor Etten-Leur gaan we dat op kleine schaal testen. Bij reconstructies, herontwikkelingen en uitbreidingsplannen bekijken we of de betreffende locatie hiervoor geschikt is. Hierbij kijken we bijvoorbeeld naar infiltratiemogelijkheden in de ondergrond en de parkeerintensiteit. Uiteraard nemen we ook andere mogelijkheden om parkeerplaatsen te vergroenen direct mee.

4. Verblijven en ontmoeten in het groen

Een groene omgeving draagt bij aan ontmoeting, beweging en spel. Dit bereiken we door:

4.1. We brengen het monumentale en cultuurhistorisch waardevolle groen beter in beeld

Verspreid over Etten-Leur zijn veel locaties met cultuurhistorisch waardevol of monumentaal groen. Het gaat hierbij voornamelijk om bomen en laanbeplantingen, maar ook sommige oude houtwallen vertegenwoordigen deze waarde. Sommige bomen hebben ook een bijzonder verhaal

of zijn aangeplant vanwege een bijzondere gebeurtenis. Buiten is dit echter niet altijd zichtbaar en informatie hierover is moeilijk te vinden.

Vanuit onder andere het groenbeheersysteem en oude documentatie is meer informatie te verzamelen over dit bijzondere groen. Deze informatie gaan we gestructureerd beschikbaar stellen aan inwoners, ondernemers en bezoekers. Of dit het beste kan via een website, folder of bordjes in het openbaar gebied gaan we verder onderzoeken. Eventueel zoeken we hierbij een samenwerking met Heemkundekring Jan uten Houte.

4.2. We maken de speellocaties aantrekkelijker door groen toe te voegen en dit meer divers te maken

Op basis van de meerjarenplanning en de speelplannen per wijk voeren we jaarlijks werkzaamheden aan de speelvoorzieningen uit. Hierbij knappen we speellocaties op en vervangen we versleten speelelementen. In sommige gevallen voegen we speelaanleidingen zoals pleinstickers toe.

Ook een groene aankleding is belangrijk voor een aantrekkelijke speellocatie. Bloeiende beplanting, dichte struiken om in te verstoppen of de aanwezigheid van bomen kan aanleiding geven tot spelen. Daarbij geven bomen en opgaande beplanting schaduw, waardoor een speellocatie ook op warme dagen een aangename plek is om te verblijven.

We bekijken daarom met de uitvoering van de speelplannen direct de mogelijkheid om groen op speellocaties toe te voegen of meer divers te maken. Door in een vroeg stadium in de ontwikkeling van de speelplannen aan te haken, kunnen we hier de bewoners ook betrekken bij het vergroenen van de speellocaties en hun directe omgeving. De meerjarenplanning van de speelplannen is hierbij leidend. Ook gaan we in samenwerking met het onderwijs waar mogelijk de schoolpleinen een groene aankleding geven.

4.3. We zorgen voor meer groene variatie langs vrij liggende voet- en fietspaden en recreatieve routes

Een groene omgeving is aangenamer om in te verblijven, bewegen en recreëren. Dit geldt ook voor de recreatieve routes en de voet- en fietsverbindingen. Door deze groen aan te kleden, stimuleren we het gebruik ervan.

Het groen langs deze routes maakt meestal ook onderdeel uit van het groene netwerk. Het zijn vaak lintvormige groenelementen die groengebieden met elkaar verbinden. Bij werkzaamheden aan de openbare ruimte besteden we daarom extra aandacht aan gevarieerd en aantrekkelijk groen langs vrij liggende voet- en fietspaden. Dit doen we door groen toe te voegen of het aanwezige groen gevarieerder te maken.

4.4. We voegen groen toe aan het centrumgebied en proberen nieuwe vormen van groen uit

De centrumgebieden in Etten-Leur zijn momenteel veelal versteende gebieden. Met name in het Winkelhart is weinig openbaar groen aanwezig. Door hier substantieel meer groen toe te voegen, maken we het gebied aantrekkelijker en aangenamer om te verblijven. Op basis van het gebiedspaspoort en de huidige hoeveelheid groen, bepalen we hoeveel groen er toegevoegd moet worden. Vanwege de aanwezigheid van een ondergrondse parkeergarage en een open ruimte voor evenementen en de weekmarkt, vraagt het toevoegen van groen om creatieve oplossingen.

Naast dat we groen toevoegen op plekken in het Winkelhart waar dit zondermeer mogelijk is, gaan we ook nieuwe vormen van groen uitproberen. Dit kan bijvoorbeeld zijn met verticale tuinen, gevelbeplanting, mobiele beplanting of sedumbegroeiing. We volgen nieuwe ontwikkelingen en vragen ervaringen op bij gemeenten die hier al verder in zijn. Door deze proeven met groen vergroenen we niet alleen de versteende omgeving, maar geven we ook het goede voorbeeld en bieden we inspiratie aan inwoners en ondernemers.

5. Samenwerken en leren over groen

Communicatie, participatie en samenwerking draagt bij aan de waardering en beleving van openbaar groen. Dit bereiken we door:

5.1. We stellen een communicatieplan op om meer en heldere informatie te verstrekken over groen

Als bewoners en ondernemers weten wat de voordelen van groen zijn en hoe de natuur werkt, dan zorgt men er over het algemeen ook beter voor. Hierdoor neemt de bereidheid om de omgeving te vergroenen en om iets te betekenen in het onderhoud van het openbaar groen toe. Om gestructureerd meer te communiceren over groen en hier activiteiten rondom te organiseren, stellen we een communicatieplan op. Hierbij trekken we samen op met Vergroen Etten-Leur en Grote Oogst en stemmen de communicatiemomenten af.

Bij onderwerpen die hier ruimte voor bieden, zal de samenwerking gezocht worden met externen zoals IVN, NME of Heemkundekring Jan uten Houte.

Voorbeelden van onderwerpen en activiteiten die een plek krijgen in het communicatieplan

- Uitleg geven over onderhoudswerkzaamheden zoals ecologisch maaibeheer, boomveiligheidsinspecties en aanplantwerkzaamheden;
- Informatie verstrekken over de waarde van groen zoals de waarde van bomen in de bebouwde omgeving, gevarieerde plantvakken en uitbreiding van het areaal aan bloembollen;
- Bijzondere bomen voorzien van informatie en beter vindbaar maken;
- Inspiratie over plant- en boomsoorten of het vergroenen van particulier terrein;
- Beter in kaart brengen van het beschikbare plukfruit;
- Kenbaar maken van de spelregels over geveltuintjes en gevelgroen en hier inspirerende voorbeelden voor geven;
- Aansluiting zoeken bij bewonersavonden over grootschalig onderhoud in de openbare ruimte om groen meer onder de aandacht te brengen;

6. Kwaliteit en kwantiteit in het openbaar groen: De groennorm

6.1. We passen de vastgestelde groene oppervlaktenorm als ondergrens toe

Om voldoende openbaar groen het behouden of naar een vastgesteld niveau van openbaar groen toe te groeien, passen we een groene oppervlaktenorm toe. In deel I van dit groenplan hebben we deze vastgesteld op:

- 1 m2 openbaar groen per m2 bebouwd oppervlak voor de woongebieden
- 0,35 m2 openbaar groen per m2 bebouwd oppervlak voor de werkgebieden
- 0,5 m2 openbaar groen per m2 bebouwd oppervlak voor de centrumgebieden

Bij grootschalige onderhoudswerkzaamheden in de openbare ruimte, zoals reconstructies, toetsen we de openbare ruimte op wijkniveau aan de groene oppervlaktenorm. Als er te weinig openbaar groen aanwezig is, zoeken we naar mogelijkheden om op dat moment groen toe te voegen. Als de hoeveelheid openbaar groen boven de vastgestelde norm ligt, dan behouden we in ieder geval wat er al aanwezig is.

In het geval van binnenstedelijke herontwikkelingen is de vastgestelde groene oppervlaktenorm voor het betreffende gebied het uitgangspunt. De toets hiervoor vindt plaats op projectniveau. Als er onvoldoende ruimte is om genoeg groen aan te brengen, dan toetsen we op kwaliteit door middel van de groenscorekaart. Hiermee kan door het toepassen van meer (bio)diversiteit, behouden van bestaand groen en toevoegen van bomen het tekort aan oppervlakte gecompenseerd worden.

Voor uitbreidingsplannen geldt de groene oppervlaktenorm als absolute ondergrens. Compensatie door middel van een kwaliteitstoetsing met de groenscorekaart is hier niet mogelijk. Uiteraard blijven aspecten als (bio)diversiteit, toepassen van voldoende bomen en aantrekkelijk groen nog steeds belangrijk.

6.2. Vergelijkingen huidige en minimaal gewenste groennormen

Groenareaal totaal

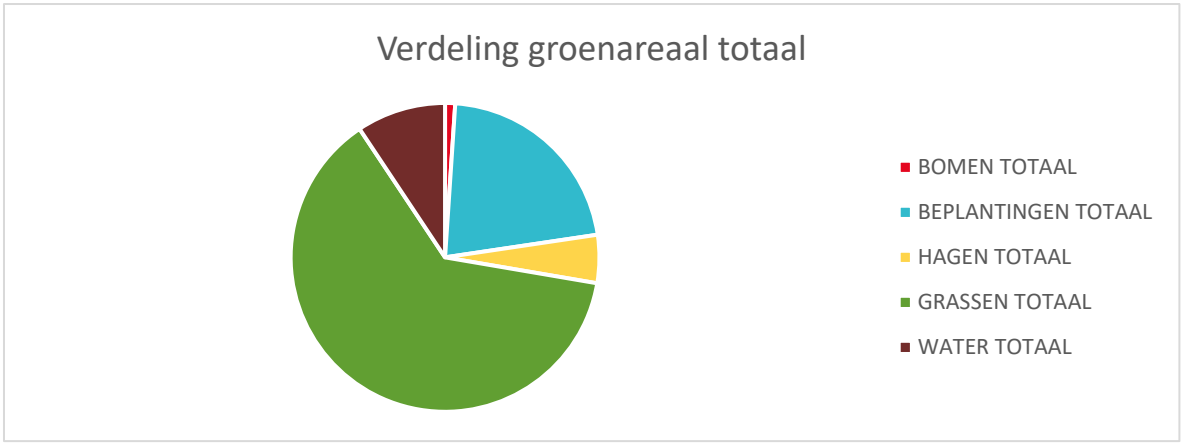

Groenareaal totaal in cijfers (2024)

Totaal	Stuks / m2
Bomen totaal	35.049
Beplantingen totaal	716.365
Hagen totaal	167.076
Grassen totaal	2.088.735
Water totaal	310.008

Groennorm woonwijken

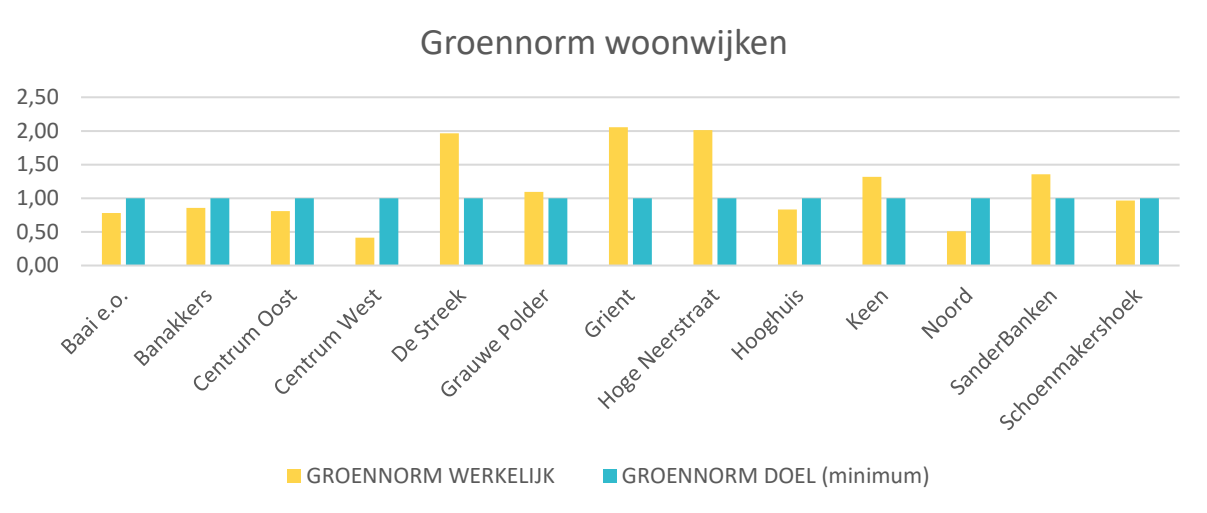

De verdeling van groen over de Etten-Leurse woonwijken is niet gelijk. Uit analyse blijkt dat er drie wijken duidelijk boven de minimaal gewenste groennorm scoren. Dan volgen de wijken uit de jaren ’90 en begin 2000 die iets boven de minimaal gewenste groennorm scoren. Er is een grote middenmoot met woonwijken uit alle verschillende periodes die net wel of net niet aan de minimale norm voldoet. Twee wijken scoren duidelijk onder de minimale norm. Dat is de belangrijkste uitdaging om op te pakken.

Groennorm werkgebieden

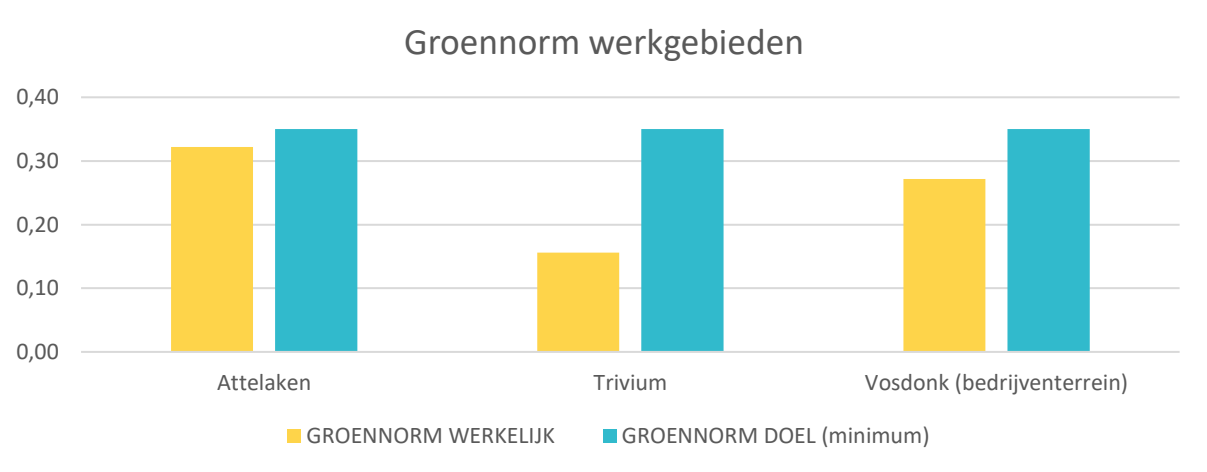

Geen enkel werkgebied scoort de minimaal gewenste groennorm. We richten ons waar dat in de openbare ruimte kan op het verbeteren van de score.

Groennorm Centrum

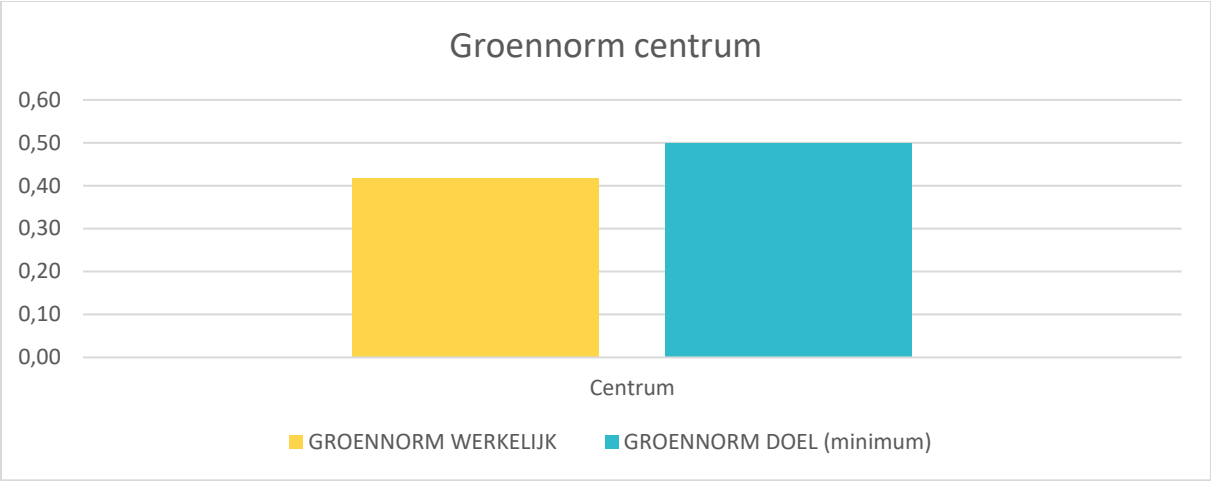

In het centrum behalen we de minimaal gewenste groennorm nog niet. Bij het maken van plannen voor het centrum zetten we in op vergroenen om de score te verbeteren.

6.3. We stellen een werkbare en reële bomennorm op

Bij een bomennorm gaat het niet alleen om het aantal bomen maar meer ook om de omvang, oftewel het boomkroonvolume of boomkroonbedekkingsgraad. Er zijn verschillende methoden om dit te berekenen. Veelal gaat het om ingewikkelde berekeningen of op basis van gegevens die wij (nog) niet beschikbaar hebben.

Momenteel gaan de ontwikkelingen op zowel technisch vlak als het bepalen van een werkbare normering hard. Het Norminstituut Bomen stelde in 2024 een nieuwe landelijke bomennorm beschikbaar. We onderzoeken of deze norm voor Etten-Leur werkbaar is en of wij die toe gaan passen. Vervolgens stellen we onze eigen bomennorm vast. Tot dat moment monitoren we de hoeveelheid en omvang van de gemeentelijke bomen op basis van het sortiment.

Verdeling boomhoogten

We brachten voor woonwijken, werkgebieden en het centrum de boomhoogten in kaart van de bomen die bij de gemeente in beheer zijn. In de volgende grafieken staat de stand zoals die in april 2024 was. Die staan op de volgende pagina.

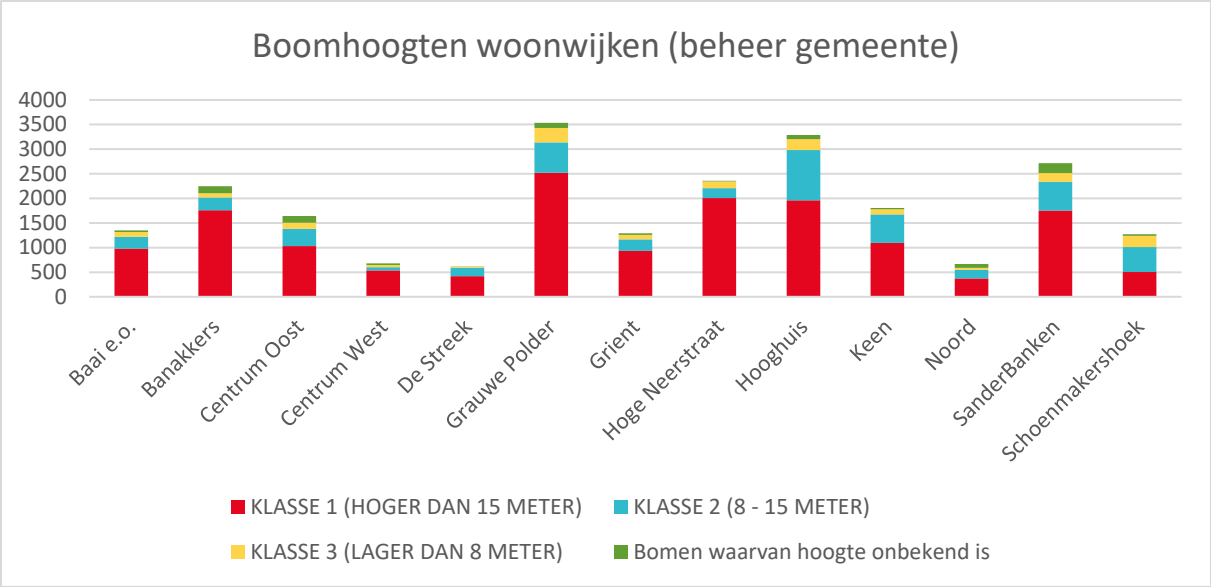

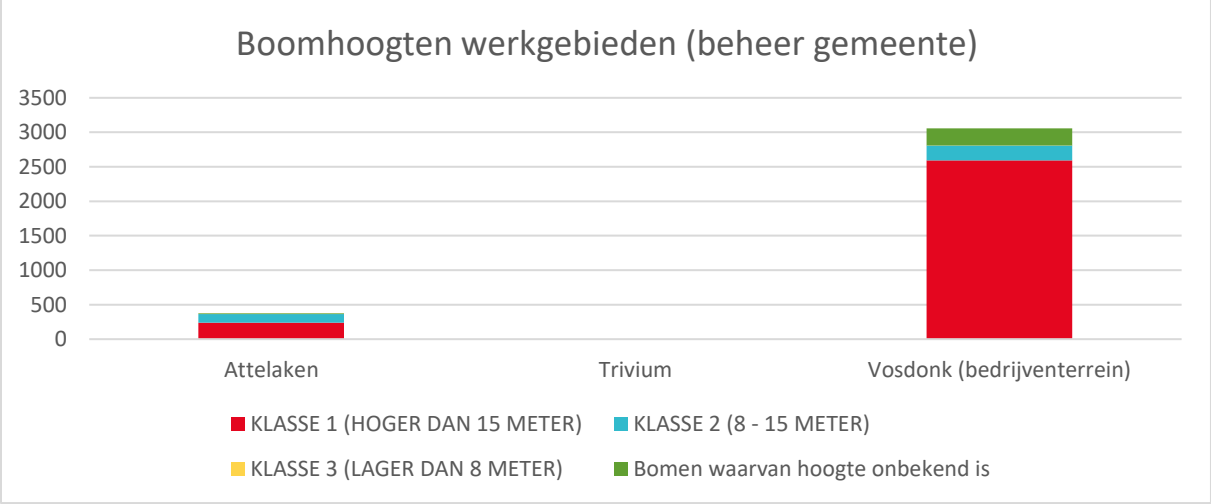

Trivium bevat geen bomen die in openbaar beheer zijn bij de gemeente Etten-Leur. Voor de boomhoogten in het centrum voeren we nog nader onderzoek uit.

6.4. We stellen een groenscorekaart op voor de kwalitatieve toetsing van openbaar groen

Bij binnenstedelijke herontwikkelingen met voldoende ruimte of uitbreidingen van het stedelijk gebied geldt de groene oppervlaktenorm en de bomennorm als ondergrens. Bij binnenstedelijke herontwikkelingen met onvoldoende kan een kwalitatieve toetsing plaatsvinden.

Hiermee bepalen we of het toegevoegde openbaar groen van voldoende waarde is om het tekort aan oppervlakte of aantal bomen te compenseren

Voor deze toetsing gebruiken we een eenduidige groenscorekaart. Op die manier onderbouwen we dat we bij alle ontwikkelingen op dezelfde manier naar de aanleg van openbaar groen kijken. Daarnaast administreren we zo welke keuzes en afspraken we maken. We weten dan in de toekomst waarom we een afweging maakten. We meten de groen- en bomennorm periodiek.

De onderwerpen waar we op toetsen zijn onder andere:

- De mate van (bio)diversiteit;
- Toepassing van gevelgroen en daktuinen;
- Inpassing van bestaande groenelementen;
- Toevoegen van bomen in verschillende soorten en groottes;
- De potentiële recreatieve en educatieve waarden van het groen;

De groenscorekaart stellen we op zodra we de bomennorm hebben vastgesteld.

7. Bomenbeleid

7.1. We planten alleen bomen als deze ook in de toekomst duurzaam behouden kunnen blijven

We willen bomen duurzaam kunnen blijven behouden. Daarvoor volgen we technische uitgangspunten en nemen deze ook op in het moederbestek. Dat is een lijst met afspraken over de inrichting van een gebied. We hanteren in ieder geval de volgende uitgangspunten:

- We kiezen voor bomen die een gezond wortelgestel heeft kunnen ontwikkelen. Bij de selectie kijken we ook naar de boomkroon. Die moet door vakkundig snoeien en onder begeleiding tot stand zijn gekomen.
- Bomen moeten duurzaam gekweekt zijn. Dan zijn ze beter bestaand tegen invloeden van buitenaf omdat ze een hogere weerstaand tegen ziekten en plagen hebben.
- De boom moet geschikt zijn voor de omstandigheden op de standplaats. We letten daarbij onder andere op de grondsoort en wind, vorst, verharding en vochtigheid.
- Als een boom langzaam groeit heeft die de potentie om oud te worden. Omdat de boom uit meer kleine cellen bestaat is die harder en bestendiger.
- Een boom heeft bovengronds en ondergronds voldoende ruimte nodig. Een grote boom groeit ondergronds een kubieke meter per jaar.
- Vakkundige aanplant is belangrijk. Dat begint met voorbereiding door grondverbetering. Ook is een passende verankering voor de boom noodzakelijk.
- Na de plant is begeleidingssnoei voor een mooie evenwichtige kroon nodig. We kunnen er ook voor kiezen om een grotere maat boom te planten waarbij de kroon al gevormd is op de kwekerij.

7.2. We brengen de samenstelling van het gemeentelijk bomenbestand in beeld

Om het bomenbestand toekomstbestendig te maken is het van belang om meer diversiteit toe te passen. De mate waarin dit gedaan moet worden, is afhankelijk van de bestaande situatie. Deze brengen we daarom in beeld op basis van de 10-20-30 vuistregel.

Hierbij is maximaal 10 procent van een bomenbestand van één soort (bijvoorbeeld Quercus robur – zomereik), maximaal 20 procent van één geslacht (bijvoorbeeld Quercus – eik) en maximaal 30 procent van één familie (bijvoorbeeld Fagacaea – napjesdragersfamilie). Om de verdeling in boomsoorten in beeld te brengen en de vuistregel als meetlat te kunnen toepassen, maken we gebruik van de gegevens uit het groenbeheersysteem. Hierin staat voor nagenoeg alle bomen het sortiment in opgenomen.

Onderverdeling soorten in Etten-Leur

We passen in Etten-Leur 66 verschillende soorten bomen toe. In dit groenplan zetten we top 15 op een rij.

Familienaam	Aantal
Quercus (eik)	11.167
Tilia (linde)	3.794
Acer (esdoorn)	2.221
Fraxinus (es)	2.216
Betula (berk)	1.994
Salix (wilg)	1.718
Fagus (beuk)	1.587
Nader te bepalen	1.472
Platanus (plantaan)	920
Carpinus (beuk)	830
Catalpa (trompetboom)	830
Populus (populier)	703
Alnus (els)	617
Aesculus (kastanje)	592
Prunus (diverse type bloesem/fruit bomen)	548

Tabel 7.1: Top 15 toegepaste boomsoorten in Etten-Leur

7.3. We passen de kapverordening en de APV-onderdeel kappen van houtopstanden aan

Bomen die een bijzondere waarde vertegenwoordigen en oude bomen willen we beschermen en behouden. Deze bomen mogen daarom niet zomaar verwijderd of vervangen worden. In de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) is daarom een regelgeving over het kappen van houtopstanden opgenomen.

De bomen met een bijzondere of monumentale waarde hebben we opgenomen op de gemeentelijke beschermde bomenlijst. Ook particuliere bomen nemen we in deze lijst op. Een boom of houtopstand kan op de beschermde bomenlijst worden opgenomen als deze voldoet aan beide hoofdcriteria en minimaal twee subcriteria.

Hoofdcriteria

De houtopstand:

I. heeft een goede conditie; de levensverwachting is nog van lange duur;
II. kan zich op de standplaats volledig ontwikkelen, er zijn geen belemmeringen van reeds aanwezige bouwkundige elementen en dergelijke.

Subcriteria

De houtopstand:

a. is karakteristiek in relatie tot de standplaats;
b. is beeldbepalend en onvervangbaar voor het karakter van de omgeving;
c. is bijzonder door zijn leeftijd en/of verschijning;
d. is dendrologisch van bijzondere waarde;
e. heeft cultuurhistorische waarde en/of de boom is verweven met de geschiedenis van de omgeving;
f. betreft een adoptie- of herdenkingsboom geplant ter gelegenheid van een belangrijke gebeurtenis;
g. heeft een bijzondere natuurwaarde of ecologische waarde;
h. heeft een bijzondere landschappelijke waarde;
i. heeft een bijzondere waarde voor de leefbaarheid van de omgeving.

De laatste mutaties op deze lijst voerden we in 2014 door. In de loop van de jaren zijn er nieuwe waardevolle bomen aangeplant of zijn bomen uitgegroeid tot waardevolle exemplaren. We herzien daarom de beschermde bomenlijst en vullen deze aan waar nodig. Voor het verwijderen of vervangen van bomen op de beschermde bomenlijst is een omgevingsvergunning noodzakelijk. Bij het afgeven van deze vergunning leggen we altijd een herplantplicht op.

Een omgevingsvergunning voor het verwijderen van een boom verlenen we niet zomaar. Dit kan alleen als er voldaan wordt aan minimaal één van de volgende redenen:

- de houtopstand is aantoonbaar levensbedreigend ziek en er is gevaar voor verspreiding hiervan (bijvoorbeeld iepziekte, kastanjebloedingsziekte);
- de houtopstand is aantoonbaar verminderd vitaal, waardoor gevaar voor de omgeving kan ontstaan;
- dit moet krachtens de Plantenziektenwet;
- de houtopstand is instabiel ten gevolge van bliksem-, storm- of aanrijschade;
- bij (noodzakelijke) herontwikkeling, reconstructies, rioolvernieuwingen en dergelijke waarbij het sparen van de boom/houtopstand niet redelijk is (bijvoorbeeld kostenafweging of technische haalbaarheid van noodzakelijke uitvoering);
- ernstige schadedreiging aan de omgeving (bebouwing, ondergrondse infrastructuur etc.);
- de kap is opgelegd door middel van een besluit van het college van burgemeester en wethouders.

We hebben de bijzondere en monumentale bomen, maar ook andere grote bomen in het openbaar gebied geven we een beschermde status. We maken ze vergunningplichtig als ze op de hoogte van 1,3 meter een omtrek van 0,8 meter of meer hebben. Voor het verwijderen van deze bomen gelden, voor bomen in openbaar gebied en bij particulieren, ook voorgaande voorwaarden. Er ontstaat zo een goede balans tussen beschermingsniveau en regeldruk.

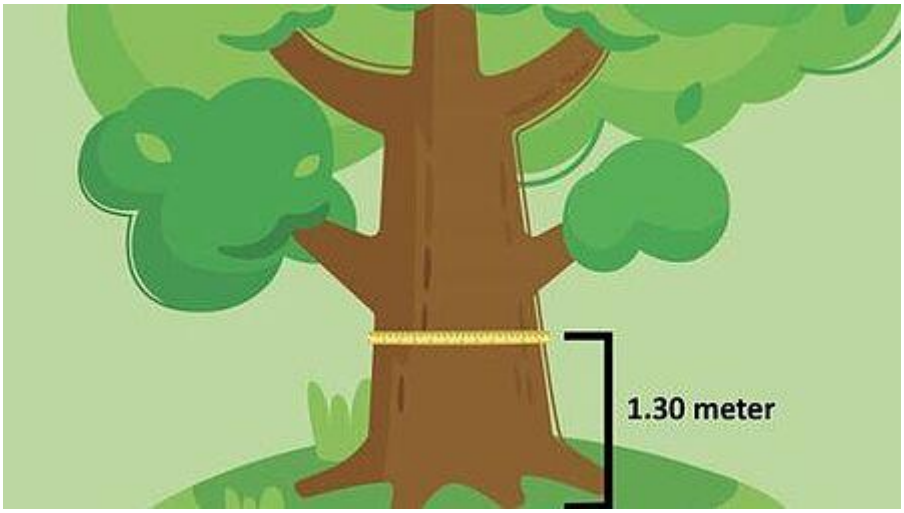

Afbeelding 7.2: Afbeelding van de meetwijze of de boom vergunning plichtig is – Bron: Gemeente De Bilt

7.4. We volgen de ontwikkelingen van ziekten en plagen in het groen

Ziekten en plagen in het groen ontwikkelen zich steeds door. Ook ontstaan er door onder andere klimaatveranderingen steeds nieuwe ziekten en plagen. Sommige hiervan kunnen gevolgen hebben voor de vitaliteit van het groen en de veiligheid van de omgeving van bomen. We volgen daarom de ontwikkelingen daarover. Ook als er nieuwe oplossingen of bestrijdingstechnieken ontstaan kijken we naar de toepasbaarheid daarvan in Etten-Leur. Het volgen van de ontwikkelingen is een doorlopend proces.

7.5. We voeren boomveiligheidsinspecties ten behoeve van de zorgplicht uit

Een boomeigenaar heeft volgens het recht een zorgplicht voor zijn bomenbestand. Voor de bomen in de openbare ruimte zijn wij de boomeigenaar. Dat is relevant bij een aansprakelijkheidsstelling. Als iemand schade leidt door een gebrek aan een gemeentelijke boom moet die persoon aantonen dat we nalatig waren in onze zorgplicht. Als blijkt dat wij nalatig waren of er was achterstallig onderhoud kunnen mensen ons aansprakelijk stellen. We moeten daarom het onderhoud uitvoeren, controles doen en dat administreren. Daarmee tonen we aan dat we aan de zorgplicht voldoen.

Op dit moment worden alle gemeentelijke bomen periodiek gecontroleerd. Hoe vaak dit gebeurt kan per boom(soort) verschillen. We kijken naar het risico wat een boom vormt en de resultaten van een voorgaande controle. Tijdens een controle brengen we de conditie van de boom, eventuele gebreken en de noodzakelijke maatregelen in beeld.

Zowel de controle als de geadviseerde maatregelen en de uitvoering hiervan slaan we op in ons beheersysteem. Om de zorgplicht te waarborgen zetten we deze werkwijze voort en maken die waar mogelijk efficiënter.

7.6. We nemen klachten over bomen serieus en behandelen ze op een eenduidige manier

Uitgangspunt bij klachten en meldingen is het **behoud van de bomen**. Daarom gaan we als eerst in gesprek met de melder. Hierbij leggen we uit wat ons beleid is, hoe we beheren en dat we vanuit het algemeen belang werken. Daarna is meestal geen verdere maatregel nodig. Het kan zijn dat het gevoel van overlast bij de melder blijft. Dan maken we de afweging hoe we verder met de klacht omgaan. Die afweging moet helder en consequent zijn.

Om deze afweging helder en consequent te kunnen maken is in onderstaande tabel voor de meest voorkomende klachten aangegeven welke maatregelen wij bij gemeentelijke bomen nemen.

Soort klachten	Voorbeelden	Mogelijke acties
Seizoensgebonden klachten	Bladval	• Extra blad ruimen. • Plaatsen van bladkorven op locaties die voldoen aan de voorwaarden voor het plaatsen van een bladkorf.
	Vallende vruchten	• Extra vuil ruimen bij veel vruchtval op locaties waar dit een risico vormt.
	Bladluis (overlast door plak)	• In beginsel niets doen. Bij extreme overlast wordt er gezocht naar een passende oplossing. Dit kan in eerste instantie bestaan uit een biologische bestrijding door middel van het uitzetten van lieveheersbeestjes.
	Allergieklachten	• Niets doen. De lucht zit op dat moment vol met pollen. Allergieklachten worden niet veroorzaakt door een enkele boom. Acties zijn niet zinvol.
Klachten door uitgroei van bomen	Beperkte toetreding van zonlicht	• Deel van de dag geen zonlicht in de woning: niets doen. • Volledige dag geen zonlicht in de woning: boom technisch verantwoorde snoeimaatregelen zijn mogelijk. Dit wordt individueel beoordeeld. Bij ernstige schaduwwerking door een niet-beschermde of structuurboom is verwijdering mogelijk.
	Belemmering uitzicht (niet verkeerstechnisch)	• Deels geen uitzicht: niets doen. • Totaal geen uitzicht: boom technisch verantwoorde snoeimaatregelen zijn mogelijk. Dit wordt individueel beoordeeld. Bij ernstige schaduwwerking door een niet-beschermde of structuurboom is verwijdering mogelijk.
	Schade door wortels aan bestrating (wortelopdruk)	• In gevaarlijke situaties mag boomtechnisch verantwoord wortelkaprecht toegepast worden. De perceelsgrens is hierbij bepalend. • Beschikbaar stellen van wortelwering/ -geleiding aan bewoners en bedrijven in geval van wortelopdruk door een gemeentelijke boom.
	Schade door wortels aan gebouwen of riolering	• Aanpak afhankelijk van de ernst van de schade. Het toepassen van boom technisch verantwoord wortelkaprecht en beschikbaar stellen van wortelwering-/geleiding is mogelijk. De perceelsgrens is hierbij bepalend.

	Laaghangende takken	• In straatprofiel of langs wandelpad: opkronen. • In park of brede groenstrook: niets doen.
	Vallende takken	• Door dood hout: dode takken langer dan één meter en dikker dan vier cm verwijderen. • Soorteigen: snoeien of op locaties met verhoogde gevaarzetting boom verwijderen. • Bij ziekten: Intensieve monitoring en aangetaste takken verwijderen.
Klachten door gevaarlijke situaties	Bomen groeien tegen gebouwen	• Uitvoeren van boom technisch verantwoorde snoeimaatregelen. Als hiermee de gevaarlijke situatie niet kan worden weggenomen, wordt de boom verwijderd.
	Belemmering uitzicht (verkeerstechnisch)	• Uitvoeren van boom technisch verantwoorde snoeimaatregelen. • Situatie voorleggen aan verkeerskundige om te bepalen het aanpassen van de verkeerssituatie mogelijk is. • Als de gevaarlijke situatie niet kan worden weggenomen, wordt de boom verwijderd.

7.7. We passen boombescherming toe tijdens werkzaamheden in de openbare ruimte

Als we zelf werken aan het openbaar gebied of een initiatiefnemer gaat aan de slag beschermen we de bomen in de omgeving. We weten dan dat de boom tijdens en na de werkzaamheden in goede staat blijft. De wijze van boombescherming is per situatie en per fase verschillend.

In de ontwerpfase brengen we de bomen en de gevolgen van de werkzaamheden op de bomen in beeld. Dit doen we door middel van een Boom Effect Analyse (BEA). Hiermee worden ook kansen, bedreigingen, alternatieven en benodigde maatregelen onderzocht. In de uitvoeringsfase passen we de daadwerkelijk boombescherming toe welke in de BEA is voorgeschreven. Dit kan variëren van stamommanteling tot het watergeven in geval van bemaling.

7.8. We zoeken aansluiting bij het Norminstituut Bomen

Het Norminstituut Bomen is een onafhankelijke stichting met als doel het verbeteren van de kwaliteitszorg rond bomen. Hiervoor heeft het norminstituut veel kennis over bomen verzameld en gestandaardiseerde kwaliteitseisen, richtlijnen en normen die van toepassing zijn bij de uitvoering van werkzaamheden in, rond en met bomen in beeld gebracht.

Door aansluiting te zoeken bij deze organisatie, kunnen wij deze gegevens toepassen bij onze eigen werkzaamheden en opleggen bij anderen die werken in het openbaar gebied. Hiermee benadrukken we dat bomen belangrijk zijn en waarborgen we de bescherming van bomen beter.

8. Knelpunten en bedreigingen

De visie op het (openbaar) groen en de maatregelen die nodig zijn om deze te behalen zijn beschreven vanuit een gewenst eindbeeld. Er is een aantal knelpunten en bedreigingen die ervoor kunnen zorgen dat dit gewenste eindbeeld niet kan worden behaald.

8.1. De openbare ruimte wordt drukker

Etten-Leur groeit, dus maken er meer mensen gebruik van de openbare ruimte. Ook krijgen steeds meer functies en voorzieningen een plek in het openbaar gebied. Dat heeft invloed op de fysieke ruimte voor aanleg van openbaar groen. Bovengronds en ondergronds neemt de ruimte voor groen af. Tegelijkertijd stijgt de vraag naar openbaar groen en ook neemt het gebruik toe van omgevingen met veel groen.

Door de toename van het gebruik van voorzieningen is er ook meer slijtage en vervuiling van de openbare ruimte. Er is meer en intensiever onderhoud nodig om de openbare ruimte en het openbaar groen in goede staat te houden.

8.2. Klimaatverandering

Klimaatverandering heeft sterke invloed op het groen. Omdat meer extremen voorkomen zoals te nat of te droog is niet iedere boom en groensoort daartegen bestand. Groen is echter ook een sleutel in de omgang met klimaatverandering. Het kan verkoeling bieden in de zomer en water langer vasthouden om verdroging tegen te gaan. Een toename van groen in hoeveelheid en soort is daarom van belang. Het kan echter door klimaatverandering voorkomen dat de keuzes die we nu maken voor het groen, zoals sortiment en aanplantwijze, in de toekomst toch niet blijken te werken.

8.3. Beperkte burgerparticipatie door gebrek interesse en vrijwilligers

In Etten-Leur hechten we veel waarde aan participatie. Daarmee bedoelen we meepraten en meedoen. Zolang een (groen)project de directe omgeving van Etten-Leurenaren betreft is een behoorlijk aantal inwoners bereid om mee te praten en denken. Een klein deel van de inwoners helpt mee in de aanleg en het beheer van het groen of heeft daar interesse in.

We vinden het belangrijk dat inwoners participeren. Dat kan bij het onderhoud van groen goed, bij bomen is dat vanwege regelgeving niet mogelijk. We werken als gemeente het liefst samen met onze inwoners aan hun leefomgeving. Daarbij kunnen we er echter niet omheen dat mensen het druk hebben en de interesse afneemt. Hierdoor wordt de bereidheid om mee te doen steeds kleiner. Dit kan gevolgen hebben voor de visie en doelstellingen van dit groenplan.

Afbeelding 8.1: Narcissen zorgen voor kleur en dragen bij aan biodiversiteit – Bron: Gemeente Etten-Leur

8.4. Beperkte beschikbaarheid van vakbekwaam personeel

De groensector heeft te kampen met een flink tekort aan vakbekwaam personeel. Ook met de uitvoering van het beheer en onderhoud van het openbaar groen is dit merkbaar. Zowel voor aannemers als voor onze eigen buitendienst is het lastig voldoende geschikt personeel aan te trekken en vast te houden.

Dit tekort wordt onder andere veroorzaakt door de economische groei, de vergrijzing en onvoldoende instroom uit het onderwijs. De verwachting is dat de personeelsschaarste de komende jaren zal aanhouden. Hierdoor vormt dit een bedreiging voor het behalen van de visie en doelstellingen van dit groenplan.

9. Metingen en volgen van resultaten

De belangrijkste speerpunten in het openbaar groen zijn een toename van de hoeveelheid groen en een toename van de biodiversiteit. Hiermee bereiken we de doelstellingen voor onder andere een samenhangend groen netwerk, aandacht voor klimaatbestendigheid en een toekomstbestendig groenbestand. Om de ontwikkelingen en resultaten hierin te kunnen volgen is het belangrijke om regelmatig metingen uit te voeren. We hanteren hierbij een eenduidige meetsystematiek. Daardoor hebben we objectief en feitelijk inzicht in waar ontwikkelkansen of aandachtspunten liggen.

9.1. Hoeveelheid openbaar groen

Uitgangssituatie

Om te bepalen of de hoeveelheid openbaar groen is toegenomen, brengen we eerst in beeld hoeveel groen en welke soorten groen nu aanwezig is. Deze gegevens zijn opgenomen in het groenbeheersysteem.

Meetmethode

In de monitoring maken we onderscheid in de meting van de hoeveelheid groen en de meting van de positie ten opzichte van de groennorm. Als de hoeveelheid groen is toegenomen wil dit, vanwege mogelijke toevoeging van bebouwing, nog niet zeggen dat ook de positie ten opzichte van de groene oppervlaktenorm en bomennorm is verbeterd. We maken daarom jaarlijks een overzicht van de hoeveelheid groen en een berekening van de hoeveelheid groen en bomen ten opzichte van het bebouwde oppervlak. Met de financiële jaarrekening rapporteren we deze gegevens.

9.2. Biodiversiteit in het openbaar groen

Uitgangssituatie

We brengen de biodiversiteit van het openbaar groen zoals die nu is in beeld. Die gegevens nemen we op in het groenbeheersysteem.

Meetmethode

We halen de hoeveelheden voor groen en bomen uit het beheerpakket. De beoordeling van de beeldkwaliteit en de biodiversiteitsmeting verdeling assortiment voert een externe uit.

Deel III: Geld maakt niet gelukkig, maar groen wel

Financieel plan

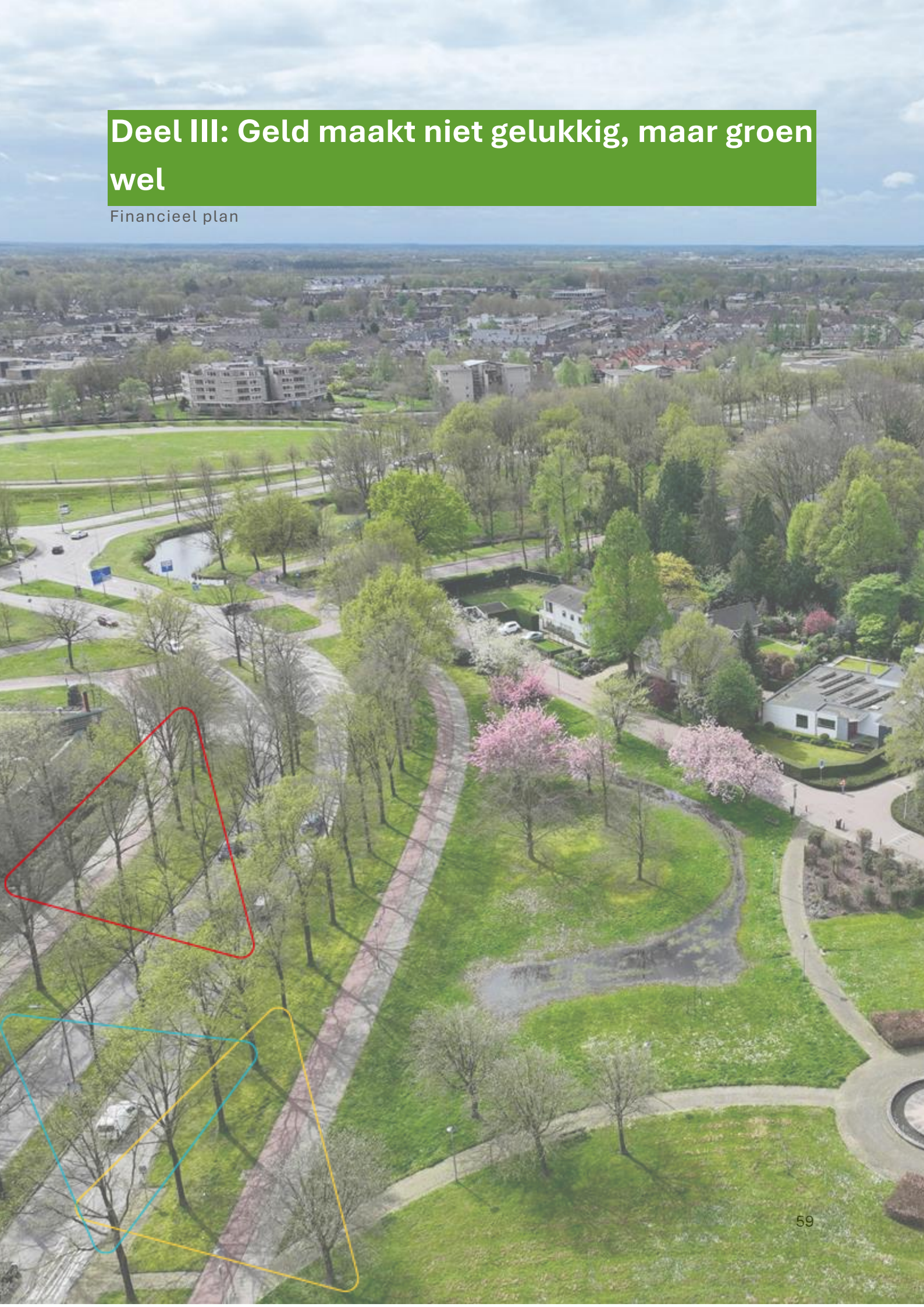

1. Toelichting op de kostensoorten voor groen

1.1. Kosten voor groen bij uitbreiding en herontwikkeling

Bij uitbreiding van stedelijk gebied en herontwikkelingen binnen het stedelijk gebied zijn bij het grondbedrijf of de ontwikkelaar budgetten beschikbaar voor de aanleg van nieuw openbaar groen. Deze investeringen komen niet ten laste van de jaarlijkse exploitatiebegroting. Wel houden we in de budgetten voor het onderhoud van het openbaar groen rekening met areaaluitbreidingen.

Groen in de stad is niet gratis, maar het maakt Etten-Leur wel een mooiere, gezondere en fijnere plek om te leven. Daarom vinden we het belangrijk om zuinig en verantwoord met ons groen om te gaan. De kosten voor groen bestaan uit aanleg, beheer en onderhoud en uiteindelijk vervanging. In dit deel lichten we specifieker toe waar de kosten uit bestaan en welke financiële middelen er nodig zijn om onze ambities te realiseren. Bij alle jaarlijkse kosten moeten we rekening houden met de stijging ervan. Alleen zo kunnen we de afgesproken niveaus garanderen.

Ook willen we in de toekomst verkennen of we groen in financiële zin kunnen activeren. Zo kunnen we de aanlegkosten over meerdere jaren verdelen.

1.2. Kosten voor groen bij aanleg en reconstructies (grootschalig onderhoud)

Bij reconstructies en renovaties van straten is de planning in het beheer van riool en verharding leidend. Vanuit openbaar groen doen we een financiële bijdrage om het grootschalig onderhoud integraal te kunnen benaderen. Soms voeren we ook grootschalige onderhoudswerkzaamheden aan het openbaar groen uit zonder dat hier werkzaamheden aan riool of verharding aan gekoppeld zijn.

Per project maken we vooraf een uitgebreide groeninventarisatie met behulp van een veldbezoek met de groenopzichter, een analyse van de gegevens uit het groenbeheersysteem, het gebiedspaspoort en de boomveiligheidscontroles. Op basis van deze groeninventarisatie bepalen we welk groen we dienen te vervangen en op welke wijze. Ook nemen we opties voor het toevoegen van groen hierin mee. Deze gegevens dienen als groen uitgangspunt voor het uiteindelijke ontwerp voor de straat en de financiële bijdrage aan een project.

Voor dit grootschalige onderhoud is binnen de exploitatiebegroting in 2024 een bedrag van € 82.000 beschikbaar. Hiervan betalen we de kosten voor aanschaf van bomen en planten en de aanplant hiervan. De uitgaven op dit budget fluctueren per jaar. Ze zijn afhankelijk van het aantal projecten aan riool en verharding waarin we samenwerken en de omvang van die projecten. Hierdoor zal er dus enkele jaren een tekort zijn en enkele jaren een overschot. Jaarlijks bekijken we met de bestuursrapportages of het nodig is dit budget naar boven of beneden bij te stellen. Als aan het einde van het jaar te weinig budget beschikbaar is vanwege gestegen lonen of prijzen compenseren we dit uit het daarvoor bestemde budget, de stelpost indexeringen. Als dat budget ontoereikend is verantwoorden we de overschrijding.

1.3. Kosten voor groenonderhoud

Het dagelijks beheer en onderhoud van het openbaar groen betalen we vanuit de exploitatiebegroting. Deze begroting stelt de gemeenteraad jaarlijks vast. De volgende taken zien we als dagelijks beheer en onderhoud:

- Maaien
- Onkruid verwijderen
- Snoeien
- Regulier vervangen van planten en bomen (inboet)

De kosten voor groenonderhoud bestaan onder andere uit de volgende onderdelen:

- Het opstellen van beleid en het bijhouden van beheersystemen
- Inzet en coördinatie van mensen en materiaal
- Het inkopen en aanbesteden van werkzaamheden
- Het monitoren van groen en beheerplannen maken
- Het bijhouden van vakkennis

2. Benodigde financiële middelen

De inhaalslag: Voortzetting van het huidige onderhoudsniveau met voldoende personeel

Het beheer en onderhoud van het openbaar groen voeren we momenteel uit op een eenvoudig onderhoudsniveau. Het aantal onderhoudsrondes zoals maaien, snoeien en schoffelen is minimaal. Ook voeren we een aantal werkzaamheden zoals het knippen en steken van graskanten niet meer uit. Dit heeft voornamelijk te maken met de bezuinigingen van de afgelopen jaren en het niet toekennen van budget of arbeidsuren voor areaaluitbreidingen.

Hoge werkdruk

Ondanks het sobere onderhoudsniveau is de werkdruk bij de medewerkers van de buitendienst hoog. Als we de personele bezetting berekenen in het beheerprogramma blijkt dat ook. Volgens deze berekeningen is er bij de eigen buitendienst een **tekort van 2,3 FTE** om het huidige areaal op het huidige niveau te onderhouden. Door de hoge werkdruk is het risico op uitval van personeel groot. Ook maakt het de gemeente als werkgever minder aantrekkelijk. Het personeelsverloop is hierdoor groter en het aantrekken en vasthouden van werknemers is lastiger. We huren nu mensen in om deel van dit tekort aan te pakken. Daaraan besteden we 33.000 euro.

Achterstand in werkzaamheden

Daarnaast liepen we een achterstand op in noodzakelijke werkzaamheden zoals het snoeien van bomen. Zo’n achterstand is erg risicovol. Er zijn namelijk steeds extremere weeromstandigheden met als gevolg het omwaaien van bomen en vallen van takken. Op dit moment voldoen we dus niet volledig aan onze wettelijke zorgplicht.

Ook personeel nodig voor areaaluitbreiding

Naast het op reguliere sterkte brengen van de eigen buitendienst is er ook nog een **uitbreiding van 3 FTE** nodig om de areaaluitbreidingen op korte termijn op te kunnen vangen. De komende periode komen er namelijk diverse groengebieden bij de gemeente in onderhoud, zoals Kloostervelden, Van Bergenpark en flexwoningen Haansberg. Verder hebben we de afgelopen jaren het groenonderhoud van een aantal locaties moeten uitbesteden omdat we daar zelf geen personeel voor hebben. Om versnippering van het werkgebied te voorkomen willen we deze ook weer in eigen beheer nemen. In de toekomst berekenen we de areaaluitbreidingen jaarlijks met behulp van ons beheersysteem en voeren we deze op bij het opstellen van de begroting.

De inhaalslag is noodzakelijk

Dit is de basis van het financieel plan. Daarnaast zijn er aanvullingen. Als deze stap niet gezet wordt en hier geen financiële middelen voor beschikbaar worden gesteld kunnen we de aanvullingen niet uitvoeren. Ook zal een verdere versobering van het openbaar groen noodzakelijk zijn. Denk hierbij aan het niet vervangen van bomen bij noodzakelijke kap, het omvormen van dure plantvakken zoals de vaste plantentuin bij de Nobelaer voor gras en het verstenen van de openbare ruimte. Hiermee doen we ambities uit dit groenplan en doelstellingen vanuit klimaatadaptie teniet.

De inhaalslag	**Jaarlijks**
Tekort van 2,3 FTE + uitbreiding met 3 FTE voor areaaluitbreiding	€ 361.000
Bedrag dat al beschikbaar is voor inhuur	*- € 33.000*
Totaal	**€ 328.000**

Aanvulling 1: De basis op orde

Het groeiseizoen wordt steeds langer door klimaatverandering. We willen voorkomen dat er een achterstand in het beheer en onderhoud ontstaat als gevolg daarvan. We moeten daarom extra onderhoud uitvoeren om een stabiel basisonderhoudsniveau te krijgen. Ook de resultaten van de enquête die voorafgaand aan het opstellen van het groenplan is uitgezet geven aan dat het verbeteren van het onderhoudsniveau gewenst is. Berekeningen in het beheersysteem geven aan dat voor het verbeteren van het onderhoud naar een stabiel basisonderhoudsniveau een **uitbreiding van de eigen buitendienst met 1,5 FTE** noodzakelijk is.

Niet alleen de medewerkers van de eigen dienst voeren onderhoudswerkzaamheden uit, maar ook de medewerkers van de WVS en diverse groenaannemers zoals die voor de **maaiwerkzaamheden**. Om het gehele groenareaal op dezelfde wijze te onderhouden en alles naar een stabiel basisonderhoudsniveau te brengen, is naast een **urenuitbreiding dus ook een uitbreiding van het onderhoudsbudget nodig.**

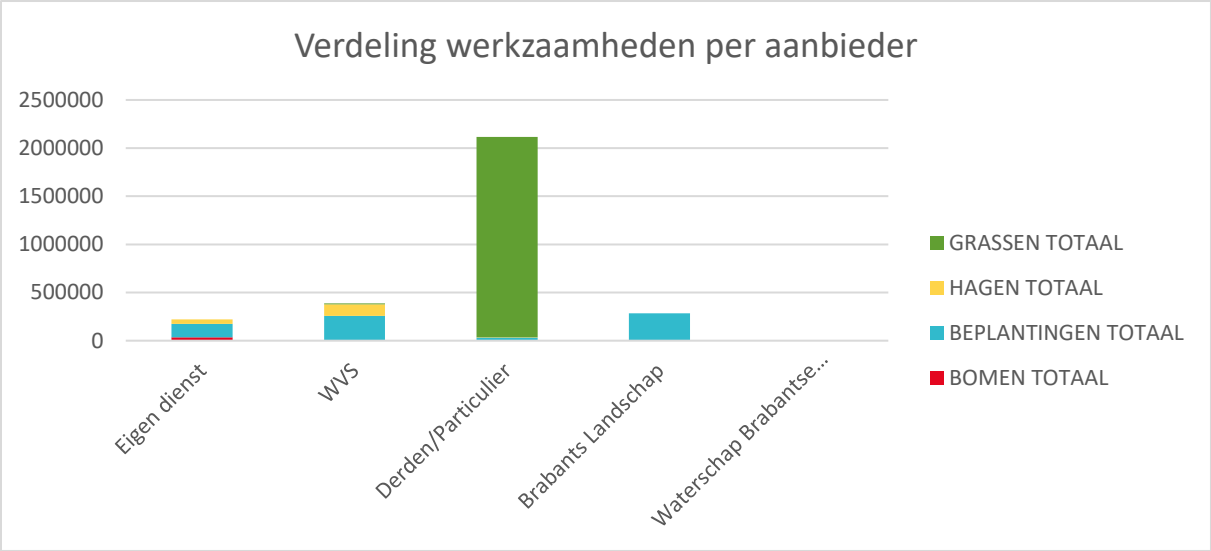

Stabiel basisniveau is nodig voor duurzaam beheer

Op het moment dat het onderhoudsniveau niet verbeterd wordt, blijft de kwaliteit op de eenvoudige en sobere ondergrens. Daarbij kunnen er op termijn schades en achterstallig onderhoud ontstaan. Een voorbeeld hiervan is dat stoepen overgroeien met gras vanuit de openstaande voegen van de verharding.

Aanvulling 1: De basis op orde	**Jaarlijks**
1,5 FTE uitbreiding eigen buitendienst voor stabiel onderhoudsniveau	€ 90.000
Uitbreiding uren en onderhoudsbudget voor WVS en andere groenaannemers	€ 239.000
Extra kosten voor vaker maaien	€ 39.000
Totaal	**€ 368.000**

Aanvulling 2: Verbeteringen ter ondersteuning van het groenbeheer

Om het beheer en onderhoud aan het openbaar groen efficiënt en doelmatig uit te voeren is goede ondersteuning door software en onderzoek belangrijk. We willen dit op twee onderdelen verbeteren.

Lidmaatschap Norminstituut Bomen

Momenteel maken we al gebruik van de kennis en communicatiemiddelen van het Norminstituut Bomen. Dit is een onafhankelijke stichting met als doel het verbeteren van de kwaliteitszorg rond bomen. Hiervoor heeft het norminstituut veel kennis over bomen verzameld en gestandaardiseerde kwaliteitseisen, richtlijnen en normen die van toepassing zijn bij de uitvoering van werkzaamheden in, rond en met bomen in beeld gebracht. Aangezien we de gegevens van deze organisatie al gebruiken, maar als één van de weinige Nederlandse gemeenten nog **geen lid zijn, is het belangrijk hier alsnog bij aan te sluiten.** Hiermee benadrukken we ook nog eens dat bomen belangrijk zijn en waarborgen we de bescherming van bomen beter. Het lidmaatschap kost jaarlijks € 5.000.

Ondersteuning bij het beheersysteem

Het beheersysteem voor het openbaar groen biedt talloze mogelijkheden. Momenteel voeren we hier eenvoudige berekeningen mee uit en registreren we de boomveiligheidsinspecties. Het is ook mogelijk om allerlei metingen bij te houden, kaartmateriaal voor bijvoorbeeld aannemers te maken en doelmatiger gegevens te verwerken en bij te houden. **We willen leren om het beheersysteem beter in te kunnen zetten en hier voor de uitvoering van de onderhoudswerkzaamheden profijt van te hebben.** Daarom is goede instructie en begeleiding belangrijk. De jaarlijkse kosten hiervoor bedragen €6.000,-.

Aanvulling 2: Verbeteren ondersteuning groenbeheer	**Jaarlijks**
Lidmaatschap Norminstituut Bomen	€ 5.000
Ondersteuning beheersysteem	€ 6.000
Totaal	**€ 11.000**

Aanvulling 3: Extra communicatie richting inwoners en ondernemers

We willen inwoners en ondernemers graag extra informeren over het belang van voldoende en divers groen. Meer kennis over groen draagt bij aan de waardering en beleving ervan. Hierdoor ontstaat meer begrip voor de wijze waarop wij werkzaamheden uitvoeren. Om dit te realiseren zoeken we voornamelijk de aansluiting bij 'Vergroen Etten-Leur'. Daarnaast kunnen we bijvoorbeeld voordat een straat wordt aangepakt een ronde maken en uitleggen waarom een boom gekapt wordt of juist behouden blijft. Het beter in beeld brengen van monumentale bomen is hierbij ook één van de speerpunten. De jaarlijkse kosten voor de extra voorlichting en communicatie bedragen € 10.000,-.

Aanvulling 3: Extra communicatie	**Jaarlijks**
Extra voorlichting en communicatie	€ 10.000
Totaal	**€ 10.000**

Aanvulling 4: Realiseren specifieke ambities groenplan

In deel I van het groenplan omschreven we de ambities die we graag willen bereiken. In deel II van het groenplan hebben we met een uitvoeringsplan aangegeven welke acties en maatregelen er nodig zijn om deze ambities te behalen. Om deze acties te kunnen uitvoeren is een aanvullend budget noodzakelijk.

Groen toevoegen en biodiversiteit vergroten

De belangrijkste ambities in het groenplan gaan over het toevoegen van groen en vergroten van de biodiversiteit in de openbare ruimte. Deze ambities sluiten aan bij de doelstellingen in de Visie Klimaatadaptie. **Dit doen we door verharding om te vormen naar groen en gras om te vormen naar meer biodiverse beplanting of bloemenmengsels.**

Deze maatregelen kunnen we gedeeltelijk uitvoeren tijdens het grootschalig onderhoud van de openbare ruimte. Maar ook buiten dit grootschalig onderhoud is het noodzakelijk deze acties uit te voeren om uiteindelijke de ambities en doelstellingen te behalen. Hierbij richten we ons in eerste instantie op de groenarme wijken zoals de oude kernen van Etten en Leur. Voor het toevoegen van meer groen aan de openbare ruimte is een budget nodig van €50.000,-.

Hogere aanschaf- en aanlegkosten voor biodiversiteit

De biodiversiteit vergroten we door grasvelden om te vormen naar gevarieerde beplanting. En om bij uitval van beplanting ook hier voor een meer gevarieerde beplanting te kiezen. Naast sierheesters en een diversiteit aan bomen, passen we dan ook vaste planten toe. Hierbij kiezen we voor klimaatbestendige soorten met een naar verwachting lange levensduur. Deze soorten zijn vaak ook beter bestand tegen ziektes, plagen en hitte. **Vaak zijn deze planten en bomen duurder in aanschaf.** Voor vaste planten geldt daarbij dat de aanlegkosten hoger zijn dan bij heesterbeplanting vanwege de intensievere grondbewerking voorafgaand aan de aanplant. De extra kosten bedragen naar verwachting € 50.000 per jaar.

Uitbreiding areaal bloembollen

Om de biodiversiteit verder te vergroten breiden we ook ons areaal aan bloembollen uit. Deze zijn in het vroege voorjaar een voedselbron voor onder andere bijen en hommels. Bloembollen hebben een lange levensduur en de onderhoudskosten zijn laag. Voor **de aanplant van extra bloembollen** is een aanvulling van het budget van €30.000,- nodig.

Aanvulling 4: Specifieke ambities groenplan	**Jaarlijks**
Omvormen verharding naar groen en gras naar beplanting	€ 50.000
Hogere aanschaf- en aanlegkosten voor biodiversiteit	€ 50.000
Aanplant van extra bloembollen	€ 30.000
Totaal	**€ 130.000**

Afbeelding 3.1: Groen langs en in de omgeving van de Roosendaalseweg – Bron: Gemeente Etten-Leur

Aanvulling 5: Eenmalige kosten

Het beheersysteem voor het openbaar groen biedt talloze mogelijkheden. Om deze mogelijkheden goed te kunnen benutten en de juiste conclusies uit gegevens te kunnen trekken, is het noodzakelijk dat de basis in dit beheersysteem op orde is. Momenteel zijn de basisgegevens voldoende op orde om eenvoudige berekeningen te kunnen uitvoeren. Om ook metingen te kunnen verrichten op bijvoorbeeld biodiversiteit, kroonbedekkingsgraad of mate van vergroening moeten er **meer gegevens in het beheersysteem ingevoerd worden.** Denk hierbij aan sortiment en aanplantjaar. We willen deze gegevens aanvullen. Dit kost naar verwachting eenmalig €50.000,-.

Aanvulling 5: Eenmalige kosten	**Eenmalig**
Aanvullen gegevens in het beheersysteem	€ 50.000
Totaal	**€ 50.000**

Overzichtstabel financiën

Onderwerp	**Jaarlijkse kosten**	**Eenmalige kosten**
Groenonderhoud huidig niveau zonder extra aanvullingen	€ 3.300.000	€ 0
De inhaalslag	€ 328.000	€ 0
Aanvulling 1: De basis op orde	€ 368.000	€ 0
Aanvulling 2: Verbeteringen ondersteuning groenbeheer	€ 11.000	€ 0
Aanvulling 3: Verbeteren communicatie	€ 10.000	€ 0
Aanvulling 4: Specifieke ambities groenplan	€ 130.000	€ 0
Aanvulling 5: Gegevens beheersysteem aanvullen	€ 0	€ 50.000
Totaal De inhaalslag en alle aanvullingen	**€ 4.147.000**	**€ 50.000**